

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

תוכן עניינים

א..... בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו וידעוני זה המדבר בפיו הרי אלו בסקילה	2
ב..... והנשאל בהם באזהרה	2
ג..... הואיל ושניהן בלאו אחד נאמרו	4
ד..... הקשת זרועותיו הוי מעשה	4
ה..... אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה כגון זיבוח קיטור וניסוך והשתחואה ... כפיפת קומתו לרבנן הוי מעשה	5
ו..... הקשת זרועותיו דבעל אוב הוי מעשה	5
ז..... מקטר לשד עובד עבודה זרה הוא במקטר לחבר	7
ח..... חבר חבר אחד חבר גדול ואחד חבר קטן ואפילו נחשים ועקרבים ... הלכך האי מאן דצמיד זיבורא ועקרבא אף על גב דקא מיכוין דלא לזיקו אסור	8
ט..... חסמה בקול והנהיגה בקול ... חייב ... עקימת פיו הוי מעשה	11
י..... בעל אוב זה המדבר בין הפרקים ומבין אצילי ידיו	13
יא..... ידעוני זה המניח עצם ידוע בפיו והוא מדבר מאליו	13
יב..... בעל אוב אחד המעלה בזכורו ואחד הנשאל בגולגולת מה בין זה לזה מעלה בזכורו אינו עולה כדרכו ואינו עולה בשבת נשאל בגולגולת עולה כדרכו ועולה בשבת	16
יג..... ודורש אל המתים זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה	18
יד..... מעונן רבי שמעון אומר זה המעביר שבעה מיני זכור על העין וחכמים אומרים זה האוחז את העינים רבי עקיבא אומר זה המחשב עתים ושעות ואומר היום יפה	22
טו..... מנחש זה האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו בנו קורא לו מאחריו עורב קורא לו צבי הפסיקו בדרך נחש מימינו ושועל משמאלו	28

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

דף סה.

א. בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו וידעוני זה המדבר בפיו הרי אלו בסקילה

העושה אוב ברצונו¹ או העושה ידעני ברצונו בודון חייב כרת. ואם היו שם עדים והתראה נסקל. היה שונג מביא הטאת קבועה. שנאמר (ויקרא כ פסו כז) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְעֹנִי מוֹת יוֹמָתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם.

אפשר שכל אדם מותר ללמוד מעשה האוב, כדי שידע שהוא אוב או יוכל להורות אחרים על כך כדי להתרחק ממנו².

י"א שיש במעשה אוב גם משום צד עבודה זרה³. ויש מהאחרונים שכתב שלפי זה דינו כאביזרייהו של עבודה זרה, שיהרג ואל יעבור⁴. וי"א דאין בו משום ע"ז, ונ"מ גם שאינו מומר לכל התורה אלא רק לדבר אחד⁵, וכן נ"מ האם אסור הוא לבן נח.

ב. והנשאל בהם באזהרה

אסור לשאול⁶ בעל אוב או ידעני שנאמר (דברים יח פסוק י יא) לֹא יִמָּצֵא בְךָ וְגו' וְשֶׁאֵל אוֹב וְיִדְעֹנִי וְדָרַשׁ אֶל הַמֵּתִים. והזהירה התורה שלא לפנות בבקשה ותפלה תחת קדושת המקדש, אל האובות ואל הידעונים לפנות אחריהם בלב להאמין במעשים המתועבים הללו⁷.

¹ רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ו הלכה א

² המאירי לעיל יז. "אלא שמותר ללמוד מהם להבין ולהורות, עד שאם יעמוד איזה מדיח להתנבא שקרים מתוך אותות ומופתים שידעו להבחין שמעשה כשפים הוא." :

³ ברמב"ם שם פ"ו ה"ב "וכל אלו מיני עבודת כוכבים הן, ואזהרה שלהן מניין שנאמר אל תפנו אל האובות" וגו':

⁴ מנ"ח רנ"ה אות ה':

⁵ ש"ך יו"ד קע"ט ס"ק כ"א בסופו:

⁶ רמב"ם שם פרק יא הלכה יד

⁷ ולהכי סמקו המקרא לפסוק (שם ל) וּמִקִּדְשֵׁי תִירָאוּ. העמק דבר שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

נמצאת למד שבעל אוב עצמו בסקילה, והנשאל בהן באזהרה⁸. וי"א⁹ שאזהרת הנשאל הוא מדכתיב (ויקרא יט פסוק לא) אל תפנו אל האבת וגו'.

ואם נשאל חייב כרת¹⁰, דכתיב; (שם כ פסוק ו) הנפש אשר תפנה אל האבת ואל הידענים לזנת אחריהם ונתתי את פני בנפש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו.

וי"א¹¹ שאינו לוקה מלקות דאורייתא, כיון שאינו עושה מעשה¹², אלא מכין אותו מכת מרדות. ואם כיון מעשיו ועשה, כפי מאמרו של בעל האוב או הידעני לוקה. וי"א¹³ שלעולם אינו לוקה.

אם עושה אוב¹⁴ וידעוני כדי לשאול לעצמו, ושואל, אם התרו בו למיתה אין לוקין על השאלה, שמיתת בית דין פוטרת ממלקות, אך בלא התרו בו למיתת בית דין והתרו בו

⁸ והוא כדברי התרגום שם "לא תתפנון בתר בידין ודכורו לא תתבעון לאסתאבא" דהאיסור לפנות אחר האוב עצמו דהיינו לעשות מעשה שיענה לו, וכ"כ ברש"י שם "אזהרה לבעל אוב וידעוני", והם דברי התוספות סנהדרין דף ס"ה א' ד"ה והנשאל והוא לאפוקי מש"כ בתרגום יונתן ב"ע "לא תסמון בתר שאלו בידין ומסיק זכורו וברמב"ם פ"ד הי"א מעכו"ם כתב על הנשאל כדברי תוס':

⁹ בתרגום יונתן ב"ע "לא תסמון בתר שאלו בידין ומסיק זכורו" וס"ל דהפסוק בדברים דלא ימצא שכתב הרמב"ם קאי על הבעל אוב עצמו, כמש"כ שם פס' י"א "ושאלין איבא טמיא וגרם ידוע". ובאמת ס"ל דיש בשואל הבעל אוב כרת, וכמו שדייקו תוס' הנ"ל לדעת רש"י, דז"ל (בויקרא פ' כ' פס' ו') "בר נש דיסמי בתר שאלו בידין ומסיק זכורו ותבעי גרם ידוע למטעי בתריהון ואתן פניותא למעסוק בבר נשא ההוא ואישיצי יתיה במותנא מגו עמידה".

¹⁰ יראים [השלם] סי' רע"ב – ג' ובהכתב והקבלה דברים פ' י"ח פס' י"א הביא להרב בעל קרבן אהרן בפי' לתורת כהנים שם בפ' קדושים, שהשתדל ליישב דעת רש"י, וכתב עליו באמת מצאנו לרש"י בשלש מקומות שפירש כדעת התוס'. ואלו ראו המחבר הנ"ל שדעת רש"י הוא מתנגד לדעת רבותינו בתורת כהנים, ושואל ז"ל בעצמו חזר בו בנ' מקומות, לא היו משתדלים כ"כ ביישוב דעתו. ועכ"פ בתרגום יב"ע וביראים מוכח דשייך כרת בשואל.

¹¹ רמב"ם שם

¹² "ולא אמרינן דהשואל עושה מעשה דע"י גרמתו נעשה, כיון דהעושה אוב הוא בן דעת (מנחת חינוך תקי"ג – תקי"ד אות ב'):

¹³ חינוך תקי"ג וכמ"ש במנ"ח שם "ומה שלא כתב דבעשה מעשה על ידי זה דלוקין אפשר דהולך לשיטתו דסובר כל היכא דמשכחת לה בלא מעשה, אין לוקין אף בעשה מעשה, כמוכא כמה פעמים בחיבור זה". וברמב"ם בהשגות מצוה תשיעית כתב דהוי לאו שבכללות שהלכה כר' יוחנן כמו שיבואר להלן שבלאו אחד נאמרו והרמב"ם לשיטתו שפסק כר"ל וס"ל מיתות מחלקות חשיב ליה כשני לאוין.

¹⁴ מנחת חינוך תקי"ג אות ג'

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

משום לוקה אף דלא כיוון מעשיו על ידי זה, מ"מ עשית האוב וידעוני חשיבא מעשה לענין השאלה ג"כ¹⁵.

אם כבר שאל לעצמו מותר אחר לשאול ממני ששאל¹⁶.

ג. הואיל ושניהן בלאו אחד נאמרו

י"א¹⁷ שהעובר על אוב וידעוני בעלם אחד אינו חייב אלא אחת, וי"א¹⁸ שחייב שנים.

ד. הקשת זרועותיו הוי מעשה

להלן לפנינו יבוארו כמה אופנים של מעשה אוב והם: בעל אוב, זה פיתום: בעל אוב, זה המדבר משחיו: בעל אוב, זה המעלה בזכורו¹⁹: בעל אוב, זה הנשאל בגולגולת: בעל אוב, זה המדבר מבין הפרקים ומבין אצילי ידיו:

והקשת זרועותיו נחשב מעשה²⁰, י"א²¹ שהוא כשעומד ומקטיר קטורת ידועה, ואוחז שרביט של הדם בידו ומניפו ומכה בכח ובתמידות, או מקיש

¹⁵ "דעל ידי זאת העשיה באה השאלה, וגם כמה עבירות מצינו דאם בא על ידי מעשה אף דהיה בהיתר ועתה לאו שאין בו מעשה לוקין, והדברים עתיקים מובא כמה פעמים בחיבור זה": (מנ"ח שם)

¹⁶ ועי' צפנת פענח מהדו"ת דף לג ע"א

¹⁷ לדעת רש"י ותוס' בסוגיין ע"כ הכי הוא דר"י ור"ל הלכה כר' יונן וס"ל דלאוי מחלקין והכא דהוי לאו אחד אינו מחלק וכן מוכח דעת רבינו גרשום מסכת כריתות דף ד עמוד ב והוא מפורש ברמב"ן בהשגות מצוה תשיעית שהלכה כר' יוחנן ולהכי ס"ל דהוי לאו שבכללות.

¹⁸ הרמב"ם בהלכות שגנות פרק א הלכה ד כדעת ר"ל שמנה בעל אוב, ובעל ידעוני במעשה, כשתיים נפרדים. ועוד הזכיר דוקא במעשה, אולם עיין הר המוריה דכתב דדעת רבינו שאף ר' יוחנן ס"ל שחלוקים במ דהכי קא פשיט ליה ר' זירא לר' ירמיה דשתי מיתות ולא אחד מחלקות לחטאות אליבא דר"ע דהא לר"י פשיטא דמחלק ולר"ל הטעם משום דאין בו מעשה אבל משום דאין חלוקין בלאו לית לן בה והא דקאמר התם לר"י דחלוקה דלאו הוא חלוקה ר"ל היינו לענין שיחשב במתניתין בתרתי אבל לא לענין דנימא דלענין שיתחייב תרתי זה אינו לשיטת רבינו והבן. ודלא כשיטת רש"י ותוס', ועיין חנוכת התורה ליקומים מאמרי חז"ל אות רכב

¹⁹ בתרגומי התורה כתבו שהידעוני זה המעלה בזכורו בתרגום אונקלוס ותרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי (השלם), ויקרא י"ט ל"א ושם כ' כ"ז, וישעיה ח' י"ט וכמה מקומות, ועי' מהרש"א סנהדרין שם ב', שהתרגום תנא הוא וחולק:

²⁰ עיין בלקוטי הלכות כריתות ג' ב', דכתב דהרמב"ם גבי ידעוני בשגנות פ"א ה"ד, כתב "ידעוני במעשה", ואילו גבי אוב סתם הדברים, משמע דלעולם חשיב מעשה:

²¹ רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ו הלכה א, ועיין באר יהודה שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

בזרועותיו²² וי"א²³ שהוא עורו של מת נפוח כמו נד, ובעל האוב מוציא את קולו מתוך שחיו של אוב על ידי הקשת זרועותיו של אותו אוב²⁴, ויש מפרשים²⁵ שהוא מעלה את המת וזכרותו למעלה, ומדבר מאותו מקום ועולה ויושב תחת זרועות האוב ומקיש עליו בזרועו, ויש מפרשים²⁶ שלוקח גולגולת של מת ונותנה תחת זרועותיו של אותו אוב, וכשנשאל בו אדם הוא מקיש בזרועותיו של אוב על אותה הגולגולת.

ה. אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה כגון זיבוח קיטור וניסוך והשתחואה ... כפיפת קומתו לרבנן הוי מעשה

כבר התבאר לעיל דף סג. שכל העובר בשגגה²⁷ על אחת ממצות לא תעשה שיש בה מעשה, שחייבין עליה כרת, הרי זה חייב להקריב קרבן חטאת, ומצות עשה שיקריב חטאתו על שגגתו. וכל עבירה שחייבין על זדונה כרת, חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות, מגדף שאין בו מעשה, ומבטל מילה, וקרבן פסח שהם מצות עשה²⁸, לפיכך המקבל ע"ז באלוה אף על פי שהוא חייב כרת אם היה מזיד נסקל ואם קיבל בשגגה פטור מן הקרבן לפי שלא עשה מעשה ונאמר (ויקרא ד פסוק כז) בַּעֲשֵׂתָהּ אֶחָת.

אולם אם עשה מעשה אפילו מעשה מועט כגון שהשתחוה לע"ז חייב²⁹.

ו. הקשת זרועותיו דבעל אוב הוי מעשה

²² ובמאירי סנהדרין שם פי' "וענינו הוא שהוא הולך על הקבר שהוא רוצה, או לוקח גולגולת של מת, או עורו, ומקמיר קמרת ידועה אצלם ואוחז בידו מקל או ענף ומכה בכח ובתמידות, או מקיש בזרועותיו ומפיל עצמו בארץ ומדבר בלאט":

²³ ראב"ד בהשגות שם ובפי' לתו"כ קדושים פי'

²⁴ ובאותו קול משיב לנשאל (ר"ש משאנץ בתו"כ שם):

²⁵ בראב"ד בתו"כ שם

²⁶ ראב"ד שם

²⁷ רמב"ם הלכות שגגות פרק א הלכה א ב

²⁸ הפסח והמילה מפני שהן מצות עשה וחטאת אין מביאין אלא על שגגת לא תעשה שנאמר אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, והמגדף מפני שאין בו מעשה ונאמר לעושה בשגגה יצא מגדף שאין בו מעשה

²⁹ רמב"ם שם פרק ז הלכה א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

ממעשי בעל אוב³⁰, זה פיתום, ומחלוקת הראשונים בפירוש הדברים. פיתום: יש מפרשים שמעשה האוב הוא שעומד ומקטיר קטורת³¹ ידועה, ואוחז שרביט של הדם בידו ומניפו ומכה בכח ובתמידות, או מקיש בזרועותיו³² והוא מדבר בלאט בדברים ידועים אצלם עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו ומשיבו על מה שהוא שואל מתחת הארץ בקול נמוך עד מאד³³, וכאילו אינו ניכר לאוזן אלא במחשבה מרגיש בו.

עוד ממעשי בעל אוב – המדבר משחיו³⁴. יש מפרשים שהוא הלוקח גולגולת המת שנתעכל בשרו³⁵, ומקטיר לה ומנחש בה עד שישמע כאילו קול יוצא מתחת שחיו שפל עד מאד ומשיבו על מה שהוא שואלו. אבל רבים מן הראשונים³⁶ חולקים, וסוברים, שהנשאל בגולגולת הוא אופן אחר של מעשה אוב, ואינו מדבר מן השחי כלל.

ויש מפרשים³⁷ שפיתום והמדבר משחיו אחד הוא, שזהו שם המכשף, והוא מעלה את המת מן הארץ ומושיבו בשחיו, ומדבר מן השחי של המכשף בקול שפל מאד³⁸.

ויש מפרשים³⁹ שעיקר האוב, עורו של מת נפוח כמו נד, מלשון (איוב לב פסוק יט) הִנֵּה בְטָנִי כְּנֵיף לֹא יִפְתָּח פְּאֻבוֹת הַדָּשִׁים יִפְקַע, ובעל האוב מוציא את קולו מתוך שחיו של אוב על ידי הקשת זרועותיו של אותו אוב⁴⁰, ואין

³⁰ רמב"ם שם פרקו הלכה א

³¹ ועיין לקוטי הלכות למרן בעל החפץ חיים זצ"ל בריתות ג' ב' בעין משפט אות ע', שתמה אמאי לא הזכיר הרמב"ם שמקטיר ע"מ שיתחבר אליו השד כדי לעשות רצונו וכדאוקימתא דעולא שם:

³² ובמאירי סנהדרין שם פ' "וענינו הוא שהוא הולך על הקבר שהוא רוצה, או לוקח גולגולת של מת, או עורו, ומקטיר קטרת ידועה אצלם ואוחז בידו מקל או ענף ומכה בכח ובתמידות, או מקיש בזרועותיו ומפיל עצמו בארץ ומדבר בלאט":

³³ ועיין רש"י סנהדרין סה" ב' ד"ה כי אורחיה "מתוך קברו, ומתוך כך קולו נמוך":

³⁴ הרמב"ם גורס במשנה שם סנהדרין סה א' "פיתום והמדבר משחיו", שהם שני דברים:

³⁵ כ"כ בפיה"מ, ובר"ב שם:

³⁶ רש"י שם סה ב' ד"ה בגולגולת, והראב"ד בהשגות ובתו"כ קדושים פ"ז:

³⁷ רש"י סנהדרין סה א' ד"ה פיתום

³⁸ עיין רש"י שם ד"ה לא דסליק ויחייב בין הפרקים, "ומיהו קולו נמוך לפי שאין בו חיותא":

³⁹ ראב"ד בהשגות שם ובפ"י לתו"כ קדושים פ"ז

⁴⁰ ובאותו קול משיב לנשאל (ר"ש משאנץ בתו"כ שם):

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

הדבור יוצא משחיו של מכשף אלא משחיו של מת, ובבית הקברות הוא עושה כן⁴¹.

ז. מקטר לשד עובד עבודה זרה הוא במקטר לחבר

המקטר לשדים⁴² כדי לחברם למקום אחד, אינו בכלל חובר חבר, אלא הרי בעובד ע"ז וחייב סקילה.

ואם מקטר לשד⁴³ שלא בכונת קבלת ממשלתו, אלא לעשות על ידו איזו פעולה כגון לחבר מתים או חיות ובהמות או נחשים ומלחשם עד שלא יזיקו, הרי זה חובר חבר ואינו אלא בלאו.

המקטר לשד לחברו לכאן, שע"י כישוף כופהו לעשות רצונו, אף על פי שאינו מקבלו באלהות ועושה כן רק כדי לחברו, י"א דחייב משום עובד עבודה זרה⁴⁴. וי"א דחייב משום אוב⁴⁵.

ואם אינו אלא מקטר סתם, ועל ידי הקטרה מתחברים השדים, לכו"ע חייב רק משום אוב⁴⁶.

ואם אינו מקטר⁴⁷, אלא השד בעצמו רוצה לשרתו ולעשות רצונו, אין בזה איסור. אסור לקטר הבית⁴⁸ בעשב שיש לו ריח טוב, מפני שנראה כמקטיר לשד, אא"כ עושה כן כדי להסיר ריח רע. ואם יש כמה מסובים⁴⁹ ועושה כן להביא ריח טוב בפניהם, או אפי' הוא לבדו אבל מברך על הריח מותר⁵⁰.

⁴¹ דהראב"ד מפרש דהכל נעשה ע"י העלאת המת:

⁴² רש"י סנהדרין סה ע"א ד"ה והתורה אמרה

⁴³ מאירי שם

⁴⁴ דעת הב"י שם וכ"פ בשו"ע:

⁴⁵ דעת הש"ך ס"ק כ"א וביאור הגר"א אות ל' שם:

⁴⁶ ש"ך שם, ונ"מ כנ"ל אי הוה מומר לכל התורה וכן אם יהרג ואל יעבור וכיו"ב:

⁴⁷ דרכ"ת יו"ד קע"ט ס"ק ל"ט בשם ערך לחם למהריק"ש

⁴⁸ יו"ד קע"ט סעי' י"ח וש"ך ס"ק כ"א

⁴⁹ שו"ת מנח"י ח"ד סי' פ"ו

⁵⁰ דהא כל מעשה הקטרה לשד היה דווקא באין איש בבית כדמוכח ברדב"ז שם, וכן אם מברך ברכת בשמים על הריח אין לך ראייה גדולה מזו שאין מתכוון לשדים:

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

אסור לקטר⁵¹ להבריח השדים מעליו בין בריח טוב ובין בריח רע, אא"כ עושה גם כדי להסיר ריח רע.

ואם הוא להסיר נזק השדים⁵² או לרפאות החולה, יש מתירים, ויש אוסרים. ועב"פ ראוי להרחיק עצמו מזה, ויתפלל ויבטח בה' כי הוא הרופא חנם.

ח. חבר אחד חבר גדול ואחד חבר קטן ואפילו נחשים ועקרבים ... הלכך האי מאן דצמיד זיבורא ועקרבא אף על גב דקא מיכוין דלא ליזקו אסור

נאמר בפרשת שופטים (דברים יח פסוק י יא) לא ימצא בך וגו' וחבר חבר הזהירנו מהיות חובר איזהו חובר חבר, י"א⁵³ שהוא המצרף ומחבר חיות, בין גדולים בין קטנים למקום אחד⁵⁴, על ידי לחש בתחבולותיו והשבעותיו, לגרותן זה בזה,⁵⁵ ואפי' אם מתכון שלא יזיקו⁵⁶ ומחברן למקום מדבר שלא ימצאו ביישוב ויזיקו, ואפי' נחשים ועקרבים יתושים ופרעושים וכיוצא בהם⁵⁷, וחובר הוא מלשון חיבור ודוקא אם מאסף כמה למקום אחד אבל לחבר חיה אחת למקום אחד אינו חובר⁵⁸. וי"א⁵⁹ שאפילו אם אינו מאסף כמה חיות אלא שמחבר אחת למקום אחד שלא תוכל לזוז הרי הוא חובר חבר.

ולדעות אלו⁶⁰ לוקה אפילו על דיבור, כיון שנעשה מעשה על פיו שנתחברו החיות למקום אחד.

⁵¹ רדב"ז ח"ג סי' ת"ה

⁵² דרכ"ת שם ס"ק ל"ח שו"ת היים ביד סי' ל"ד

⁵³ יו"ד קע"ט סעי' ה' וש"ך ס"ק ז'

⁵⁴ רש"י סנהדרין ס"ה א' ד"ה ואפילו נחשים ועקרבים

⁵⁵ שם ד"ה ואפילו נחשים ועקרבים

⁵⁶ והיינו דוקא באין רודפים אחריו שאין ספק פקוח נפש וכדלקמן (פרישה שם אות יד)

⁵⁷ ואפילו חובר אדם (תוספתא מכות פ"ד ה"ד ועיין חסדי דוד שם שמסתפק אם הכוונה לחבר אדם שלא יזיק

או כדי שלא יזיק)

⁵⁸ מנ"ח שם אות ב

⁵⁹ יד רמה סנהדרין קא ע"א ד"ה ת"ר

⁶⁰ מנחת חינוך מצוה תקיב אות ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

וי"א⁶¹ שחובר חבר הוא זה המדבר בדברים שאינם לשון עם, ואין להם ענין ועושה השבעות ומעלה על דעתו בסכלותו שאותן הדברים מועילין,⁶² עד שהן אומרים שהאומר כך וכך על הנחש או על העקרב אינו מזיק, והאומר כך וכך על האיש אינו ניזוק, ויש מהם אוחז בידו בעת שמדבר מפתח או סלע וכיוצא בדברים האלו, הכל אסור.

אולם לדעה זו החובר⁶³ עצמו שאחז בידו כלום, או שעשה מעשה עם דבורו אפילו הראה באצבעו, הרי זה לוקה, אבל אם אמר דברים בלבד ולא הניד לא אצבע ולא ראש, ולא היה בידו כלום, ולא נעשה מעשה על ידו, אסור, ואינו לוקה כיון שאין בו מעשה⁶⁴.

וכן אדם שאמר עליו החבר אותן הקולות, כדי שלא יוזק והוא יושב לפניו ומדמה שיש לו בזה הנאה, מכין אותו מכת מרדות מפני שנשתתף בסכלות החבר, וכל אותן הקולות והשמות המשונים המכוערים לא ירעו וגם היטב אין אותם⁶⁵.

וכן האומר דברים⁶⁶ על המכה כדי שינוח מעליו הכאב.

וי"א⁶⁷ שכל הפירושים הנ"ל בכלל חובר חבר, וחייב עליהם.

⁶¹ רמב"ם שם חינוך מצוה תקיב

⁶² הרמב"ם לשיטתו שאין אמת בכל הכישופים וחלקו עליו רוב הראשונים והאחרונים וכמו שנתבאר בל"ת ל"ב ול"ד

⁶³ רמב"ם עבודת כוכבים פי"א ה"י

⁶⁴ "ודברי החינוך צ"ע דמביא סתם דלוקין, ומביא פירוש הרמב"ם ג"כ, (המבואר לקמן) ולא כתב דצריך להיות במעשה כגון שאוחז בידו וכו'. ואף אם עושה מעשה קשה לשיטת החינוך שכתב כמה פעמים (מצוה שדמ, שמו) דאם משכחת לה בלא מעשה אין לוקין אף במעשה, א"כ הכא נמי משכחת לה בלא מעשה שאינו אוחז בידו וכו'. אך כבר כתבתי כמה פעמים בשם ספר שער המלך פ"א מחמץ ומצה הל' א – ה דוקא אם הדבר שעושה עכשיו במעשה יכול לעשות בלא מעשה אין לוקין, אבל אם הדבר שעושה צריך מעשה ואי אפשר בלא מעשה, אף דהלאו משכחת לה בלא מעשה מ"מ לוקין, עיין גבי כל יראה וכל ימצא בפסח (מצוה יא אות ב), א"כ הכא נמי אם עושה מעשה מחמת דאי אפשר לעשות בלא מעשה שפיר לוקין. וגם זה צ"ע, אם נאמר כדעת הרמב"ם דדברים אלו אינם מועילים כלל ולא ייטיבו ולא ירעו, א"כ שפיר יכול להיות בלא מעשה כיון דבאמת אינו מועיל רק התורה הקפידה על סכלותו, והבן. אך עכ"פ בלא עשה מעשה כלל ודאי אין לוקין, וצ"ע למה לא הביא זה החינוך וסתם וכתב דלוקין בלאו זה" (מנחת חינוך מצוה תקיב אות ג)

⁶⁵ רמב"ם שם

⁶⁶ חינוך שם

⁶⁷ חינוך שם מור שם וב"ח ופרישה שם בדעת הרמב"ם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

מי שרודפים⁶⁸ אחריו נחש ועקרב⁶⁹, מותר לחבר כדי שלא יזיקוהו⁷⁰. ובשאר חיות ורמשים שממיתים ודאי מותר אפילו אין רודפים אחריו⁷¹.

ולחלן ד קא. יהואר בעזהי"ת שמי שנשכו עקרב⁷² מותר ללחוש עליו, ואפילו בשבת, שאסור להרבות בשיחה. כדי ליישב דעתו ולחזק לבו ואף על פי שאין הדבר מועיל כלום⁷³ הואיל ומסוכן⁷⁴ הוא התירו, כדי שלא תטרף דעתו עליו. וי"א⁷⁵ שאפילו אם

⁶⁸ שו"ע ונו"כ שם ז' ובה מותר כל אופני החיבור דכשרודפים אחריו הוי מקום סכנה (ט"ז ס"ק ה) ועיין שו"ת בנין ציון החדשות סי' קסט שביאר מש"כ עוד הט"ז שם וז"ל "משמע מכאן דאם פקוח נפש תלוי בעבירה שכשעושה עבירה יכול להנצל מותר לו לעשות כן מעצמו עבירה ההיא כגון הכא שע"י שעובר על לאו דחובר חבר מציל עצמו" עכ"ל הט"ז. וכתב עליו אבל תמהתי על הט"ז למה צריך להוציא דין זה מכאן הא משנה שלמה היא יומא (פ"ג) מי שאחזו בולמוס וכו' ע"ש. וכן מוכח ממה דאמרין פסחים (כו) דמתרפאים בעצי ערלה ואולי כוונתו דמהתם שמעינן דוקא כשכבר בא לידי סכנה וכגון בענין זה כשכבר נשכו העקרב שאז ודאי מותר להציל עצמו בכל דבר אבל שמותר זה ג"כ לצורך פקוח נפש כזה שמתירא שמא ישכנו ויבא לידי סכנה זה לא שמענו רק מדין זה.

⁶⁹ ואם הנחש והעקרב נשופין בו בדרך הנחש שהוא עושה כעין שריקה כשרואה שונאו וכועס עיין בה"ל שמו סעי' י ד"ה כגון נחש דאפשר שמותר אפילו אין רצים אחריו ואפשר שכל שמותר ברצים אחריו אינו אלא אם נישוף עי"ש

⁷⁰ וצ"ע לדעת הרמב"ם אמאי מותר לחבר הרי בלאו הכי אינו מועיל כלום ואין שייך כאן שלא תיטרף דעתו המבואר לקמן כיון שעדיין לא נשכוהו ובאמת בדרישה שם ס"ק ג' כתב דלדעת הרמב"ם אסור אבל בפרישה אות יד כתב לחלק שמה שחובר כדי שאם ינשכוהו לא יזיק זה באמת אינו מועיל כלום ואסור אבל מודה הרמב"ם שיש כח לחבר לאספן יחד למקום אחד ועי"כ להציל הנרדף ולהכי אע"ג שגם זה בכלל חובר חבר אף לדעת הרמב"ם שלא הזכירו אם רודפים אחריו מותר כדי להציל נפשו ובאמת מועיל הוא לכך

⁷¹ עיין או"ח סי' שמו סעי' י ובמ"ב שם ס"ק מו דנחשים ועקרבים אע"ג שאינם ממיתים ודאי הוי ספק פקוח נפש ולהכי דוקא ברצים אחריו מותר להורגם בשבת אבל שאר חיות שממיתים ודאי מותר להורגם בשבת אפילו אינם רצים אחריו ואפילו בורחים לפניו וכמש"כ שם ס"ק מה וכמש"כ בה"ל שם ד"ה ואפילו במתכוין וז"ל "ובעין זה כתב המ"א וז"ל דוקא בנחש ועקרב שע"פ הרוב הם ממיתין ולכך אף במקום שאין ממיתין מותר לדורסן מפני חשש סכנת נפשות אבל דבר שאין ממית לעולם פשיטא דאסור לדרסו" ולפי"ז ה"ה כאן בהלכה

זו

⁷² שו"ע שם סעי' ו וש"ך ס"ק ח

⁷³ והוא לשון הרמב"ם ולשיטתו שאין כלום במעשה הכשפים וכיו"ב אבל רוב הפוסקים חלקו עליו כמו שתבאר בל"ת לב ולד

⁷⁴ "והנה האיסור בשבת הוא מחמת דברים במלים, עיין בכסף משנה, א"כ קשה דהוא משנה שאינה צריכה, דמה לאו שבתורה דחובר התירו לו מכל שכן דברים במלים בשבת. וגם זה פשוט דבפיקוח נפש עובר על לאו, דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, ומאי קמשמע לן דהותר לאו דחובר מפני פיקוח נפש. ועיין בסנהדרין קא ע"א דמבואר שם דלוחשין לחישות נחשים בשבת, וכולל עם דינים דסכין וממשמשים במעים בשבת ומעבירין כלי וכו', אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בכלי הניטל וכו', ומיירי באין בו סכנה כלל, עי"ש, ופשוט דבמקום סכנה הכל מותר בשבת אפילו מלאכות גמורות וכו' והכסף משנה הראה מקום דין זה מש"ס זו דלוחשין, והוא תמוה לפענ"ד, דהש"ס מיירי באין בו סכנה, וביש בו סכנה אין צריך ללמוד ממקום זה, כי ידוע הוא דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש". (מנחת חינוך מצוה תקיב אות ב) ועיין במהרי"ן חיות סנהדרין סה ע"א שתירץ לדעת הרמב"ם דהו"א שיש בחובר משום סרך ע"ז ויהרג ואל יעבור קמ"ל

⁷⁵ מאירי סנהדרין קא ע"א

תרימות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

אינו במקום סכנה מותר, וזה דוקא אם אינו אלא לוחש עליו, אבל אם עושה מעשה כגון שאוחז מפתח בידו וכיו"ב כנ"ל אסור אם אינו במקום סכנה. וי"א⁷⁶ שאפילו אם עושה מעשה מותר, אפילו שלא במקום סכנה ואפילו אם לא נשכוחו, ואפילו אינם רודפים אחריו⁷⁷ ובלבד שלא יחברם לאספם למקום אחד על יד לחישתו שאז מותר רק במקום סכנה⁷⁸.

דד סה:

ט. חסמה בקול והנהיגה בקול ... חייב ... עקימת פיו הוי מעשה

כבר התבאר במסכת ב"מ דף צ. אחד החוסם⁷⁹ אותה בשעת מלאכה, ואחד החוסם אותה מקודם ואפילו חסמה אחר ועשה בה מלאכה והיא חסומה,

⁷⁶ מנחת חינוך שם אות ב ומשנה ברורה סי' שבה ס"ק קמג "רש"י פירש, לוחשין על הנחשים וכו' בשביל שלא יזיקו ואין בכך משום צידה עכ"ל, וקשה, בחול מי התיירו, הא הוי חובר כמבואר שם ס"ה ע"א דצמיד זיבורא וכו' כדי שלא יזיקו אסור, ואי באיכא סכנה אפילו צידה הותר דאין לך וכו'. אך נראה דרש"י סובר דזה אינו חובר כיון דאינו מאסף כפשטא דגמרא ס"ה ע"א דמאסף, ואשמעינן אף דעושה שזה ניצוד לא הוי צידה ורש"י דפירש על הלוחש שלא יזיק הנחש לא סבירא ליה כהרמב"ם, דלהרמב"ם הוי חובר א"כ היאך רשאים ללחוש הא הוי ליה חובר באין סכנה, ואי ביש סכנה אפילו היה צידה מותר. ורש"י סובר כפשטא דגמרא דוקא מאסף הוי ליה חובר, אבל הרמב"ם דסבירא ליה דזה הוי חובר אין לו ראייה, ודין זה דכתב הכסף משנה דיצא לו מכאן דפירש כן הוא תמוה, דבלאו הכי אין לך דבר שעומד" וכו' (מנחת חנוך שם) ודעת היר"ד רמ"ה הנ"ל שאפילו אם אינו מאסף אלא רק מחברם למקום אחד הוי חובר מותר לעשות כן אם כוונתו שלא יזיק שכל עושה כן שלא יזיק אינו בכלל חובר חבר עיי"ש

⁷⁷ בשו"ע שבה סעי' מה כתב "לוחשים על נחשים ועקרבים בשביל שלא יזיקו, ואין בכך משום צידה" ולכאורה לפי מה שמבואר כאן דוקא ברודפים אחריו או בממיתים ודאי (דהא כיון שעדיין לא נשכחו אין שייך שלא תיטרף דעתו עליו וא"כ אסור משום חובר אמנם אפשר שכוונת המחבר שלוחשים על נשיכתן דהיינו כשכבר נשכו כדי שגשיכתן לא תזיק וכפי' השני שפירש ביד רמה סנהדרין קא ע"א) אמנם לדעת רש"י אפשר לפרש דלוחשים היינו שלא יבואו להזיק על ידי שמחברם למקום אחד שלא יוכלו לזוז אבל לאסוף כמה חיות למקום אחד אסור ולפי' מש"ב במ"ב שם ס"ק קמג וז"ל "אע"ג דע"י הלחש אינו יכול לזוז ממקומו עד שנוכל לתפסו מ"מ מותר דאין זה צידה טבעית ואע"ג דפסקינן בסימן שט"ז ס"ז דאפילו לצוד להדיא מותר כדי שלא ישכנו צ"ל דהכא מיירי דליכא אלא חששא רחוקה כגון דאינו רודף אחריו כלל וכדומה" צ"ל שאינו מאסף אלא רק מחבר וכמ"ש לעיל בשם המנ"ח בדעת רש"י אמנם אפשר דס"ל כדעת היר"ד רמ"ה שכל שמחבר כדי שלא יזיקו אין בו משום חובר חבר אבל ע"כ זה אינו דא"כ אמאי התיר המחבר ביו"ד דוקא ברודפים אחריו וע"כ דהתם איירי במחבר ממש ובעינן חשש פיקוח נפש משא"כ באו"ח שאינו מחבר כיון שאינו מאסף מותר אפילו באין רצים שאין חשש פיקוח נפש

⁷⁸ ולדעת היר"ד רמ"ה הנ"ל מותר אפילו בכה"ג כיון שמחבר על מנת שלא יזיקו ואין בו משום חובר
⁷⁹ שו"ע ונו"כ שלח ג

תרומוות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

אפילו חסמה בקול⁸⁰, שכשהיתה שוחה לאכול היה גוער בה⁸¹ שלא תאכל לוקה⁸².

וכן באיסור⁸³ לא תחרש בשור ובחמור יחדיו. אחד החורש או הזורע או דש או המושך בהם עגלה או אבן או כל משא אחר כאחד ואפילו המשא הוא החבל שמחבר את שניהם⁸⁴ או שהנהיגם כאחד ואפילו בקולו⁸⁵ בין אם הולך לפני הבהמה בין אם הוא מאחריה⁸⁶ או עשה בהם יחדיו כל מלאכה אחרת לוקה שנאמר יחדיו מכל מקום. אבל אם לא עשה⁸⁷ בהם מלאכה יחדיו כלל כגון שקשרם אחד לשני בשערותיהם או שהרכיב אחד על גבי השני והוליכם⁸⁸ מותר.

⁸⁰ ועיין בשיטה מקובצת ב"מ צ"ב בשם ר' יהונתן שם שפירש "אי נמי זיווג פרה וחמור שנתן העול בצואריהם והיה הקמה והדיש מזומן לדוש לפניהם וכשצעק להם נכנסו בגרן ודשו" וכן משמע ברמב"ן שם וז"ל "והא נמי דבורא דאתי לידי מעשה הוא דהא חסים לה לפרה ומחמת חסימתו אינה אוכלת ומתנהגת בקול שלו ודמי למימר"

⁸¹ רש"י בב"מ צ"ב ד"ה חסמה

⁸² עיין תוס' ב"מ שם ד"ה ר' יוחנן, ושבועות כא ע"ב ד"ה חוין, ובשמ"ק ב"מ מג ע"ב בשם תוס' שנין, ובסמ"ג לאוין קפד שאף על פי שבכל מקום עקימת שפתים אינה מעשה הכא לפי שבדיבורו עושה מעשה חייב ועיין מאירי בב"מ שם שפי' "ויראה לי שדעת ר' יוחנן שעקימת שפתים מעשה על אחד משלשה צדדין האחד שהקול מביא לידי מעשה גמור כגון הנהגה בכלאים שקולו גורם להיות שתי בהמות אלו הולכות וחורשות והשני שאף על פי שאין קולו עושה כלום מ"מ עיקר הלאו הוא במעשה גמור וכל שעושה בקולו ענין המועיל כאלו עשה עקר הלאו שהוא מעשה גמור אף על פי שאין קולו מביא לידי מעשה גמור נדון עקימת שפתים למעשה הואיל ועשו מעשה הלאו שהוא מעשה גמור וממין זה חסימה בקול שעקר הלאו מעשה גמור והוא החסימה וכשגער בקול נעשה מעשה החסימה מאליו שהוא מניעת המאכל והשלישי שבדיבורו נעשה מעשה מאליו כגון תמורה שבדיבורו הותפשה בהמה זו לקדש והוא שתמצא שאמרו במסכת תמורה בשמועה זו ר"ל כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממר ומקלל את חברו בשם" ועיין ברמב"ן שם שכתב "והוה יודע שאי אפשר לחסימה ולהנהגה בלא עקימת פה, (ובשטמ"ק שם הביא פירוש דברין ואיכא למימר כיון דאמרינן בעלמא נזחא דתורא הן הן נזחא דגמלא דא דא אי אפשר לחסימה דתורא בלא עקימת פה דנזחא דגמלא לא מיחסם תורא וכן כל בהמה יש לה נזחא ידועה וכולן יש בהם עקימת פה). שאלו היה אפשר אע"פ שעקם פטור, וכו' זה פי' הראב"ד וז"ל, ואין פירושו נכון וכו' חסימה בקול לענין מלקות כל היכא דאיכא הקצת שפתים חייב ולא עשו בו דיבור שיש בו מעשה זומא כדבור שאין בו מעשה כלל, דחיוביה דהאי לאו אדבוריה הוא לעולם ובכח"ג לא מיעט רחמנא ממלקות, כך נראה לי"

⁸³ רמב"ם שם וש"ע שם סעי' יא

⁸⁴ בתי כלאים אות קה ועיין ביאור הגר"א ס"ק כז

⁸⁵ מכיון שע"י עקימת שפתיו נעשה מעשה חשיב כיש בו מעשה ולוקה תוס' ב"מ צ"ב ד"ה ר' יוחנן אמר

⁸⁶ תוס' חדשים ס"פ ח דכלאים

⁸⁷ ביאור הגר"א שם ס"ק כ

⁸⁸ ועיין תוס' מכות כב ע"א ד"ה המנהיג וז"ל "דדוקא אי מושך השור משוי בגופו אבל בלא המשכה אין לוקה בהנהגה דאם לא כן לעולם לא יוכלו להנהיג שור פסולי המוקדשים ממקום אחר":

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

י. בעל אוב זה המדבר בין הפרקים ומבין אצילי ידיו

ממעשי האוב – המדבר מבין הפרקים⁸⁹, פירושו שהוא מושיב את המת על פרקי אצבעותיו או על פרקי ברכיו או בין אצילי ידיו, (הם מרפקי ידיו) והקול עולה משם.

וי"א⁹⁰ כי ענין האוב⁹¹ אשה עומדת בקבר המת על מראשותיו, והאיש מרגלותיו, ונער באמצע והקשקוש בידו מצלצל ומקשקש בו.

יא. ידעוני זה המניח עצם ידוע בפיו והוא מדבר מאליו

ביצר מעשה הידעוני: כתבו הראשונים שמניח עצם ששמה "ידוע" בפיו, ומקטיר לה⁹² ועושה מעשים אחרים⁹³, עד שיפול כנכפה, ותקחהו תרדמה, וידבר, ואינו צריך לא הקשה⁹⁴ ולא נענוע⁹⁵ ודבורו בלחש⁹⁶ והוא מדבר מאליו, על ידי כשפים⁹⁷ דברים שעתידים להיות, והעוסק בדבר נקרא ידעוני, על שם העצם של הידוע. ובזדון חייב כרת, ואם היו שם עדים והתראה נסקל. היה שונג מביא חטאת קבועה ואפילו על ידי מעשה זוטא⁹⁸, כגון הכנסת

⁸⁹ רש"י שם ד"ה מבין הפרקים

⁹⁰ רבינו בחיי שמות פ' כ"ב פס' י"ז

⁹¹ ומקורו של רבנו בחיי מספרי הכשפים, וכמש"כ "וכבר הזכירו בספרי הכשפים", אמנם צ"ע איזה פרט מבעלי אוב הוא:

⁹² רמב"ם שם ובחינוך רנ"ו:

⁹³ ועי' החינוך מ' רנ"ו שמשביע השבעות, ועי' הריב"ש סי' צ"ב ע"פ דבריו שמשביע ולוחש לשד:

⁹⁴ היינו הקשת זרעותיו שעושים באוב אלא ללא הקשה כלל:

⁹⁵ ראב"ד שם, ורנמ"ה כריתות ד' ב':

⁹⁶ בישעיה פ' ח' פס' י"ט "וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל הידענים המצפצפים והמהגים" וגו' ופירש"י "וכן מצינו לשון ציפצוף בקול נמוך":

⁹⁷ רש"י סנהדרין שם ד"ה ידעוני, ובראב"ד שם כתב "והוא משיב הכל ע"י שד בהשבעה":

⁹⁸ רמב"ם ע"ז פ"ו ה"א ושגגות פ"א ה"ד, "בעל ידעוני במעשה" ועי' כ"מ עכו"ם שם שכתב דאע"ג דר"ל אמר בגמ' כריתות ג' א' ידיעוני לית ביה מעשה, הלכ' כר"י נגד ר"ל ועיין לח"מ שם דכתב דיש ידיעוני שמדבר בניהוש בלא מעשה, דהיינו בלא שימת העצם בפיו "ונקרא ידיעוני מפני שרוב המדברים והצופים עתידות משימים עצם", ולכך גם בלא עצם נקראים ידיעוני שהוא שם כולל. וס"ל לרמב"ם ששימת העצם בפיו נקרא מעשה, ולהכי, ר"ל איירי בלא שימת העצם והוזה אין בו מעשה, והרמב"ם איירי בשם העצם בפיו. (וכמש"כ שם בהל' ב') וזהו שכתב בהל' שגגות "בעל ידעוני במעשה":

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

העצם לפיו, דמעשה איסור הוא⁹⁹. וי"א שהכנסת העצם לפיו לא הווה מעשה, ובלא מעשה אינו חייב חטאת¹⁰⁰, אלא בעינן מעשה רבה כגון שמקטר לידעוני.

ויש מהראשונים שפירשו שנקרא ידעוני מגזירת דעת, שיבקש לדעת העתידות¹⁰¹. ויש באחרונים שכתבו שכל המדברים צופי העתידות נקראים בשם ידעוני¹⁰², אף אלו שאינם מניחים עצם בפיהם, ונקראים כך משום שרוב המדברים צופי העתידות מניחים עצם בפיהם.

העצם שמכניס הידעוני בפיו, פירשו הראשונים שהיא של חיה¹⁰³ ששמה "ידוע", והוא ידעוני דקרא ומעצם שלה עושין כשפים, וכמין חבל גדול יוצא משורש שבארץ שבו גדילה אותה חיה ששמה ידוע כעין אותן קישואין ודלועין, אלא שהידוע צורתו כצורת אדם בכל דבר, בצורת פנים וגוף וידים ורגלים. ומטיבורו מחובר לחבל היוצא מן השורש, ואין כל בריה רשאה ליקרב אצלה כמלא החבל שטורפת והורגת את הכל, וכמלא החבל רועה כל סביבותיה. וכשבאין לצודה אין אדם רשאי ליקרב אצלה אלא מורים בחיצים אל החבל עד שהוא נפסק, ומיד היא מתה, והיא "אדני השדה"¹⁰⁴. ויש שכתבו שהיא עצם של עוף ששמו ידוע¹⁰⁵.

יש שכתבו שהעצם היא שמדברת¹⁰⁶. ויש שכתבו שפיו הוא שמדבר¹⁰⁷. ויש שכתבו שאת העצם מניח הוא בפיו של מת וכששואלו, משיב הוא על ידי שד בהשבעה¹⁰⁸.

⁹⁹ דהא לר"ל כתב רש"י סנהדרין ס"ה א' ד"ה ר"ל, דחשיב לית ביה מעשה "אבל הכנסת העצם ידעוני אינו מדבר בשעת מעשה, אלא לאחר המעשה שהוא בפיו מדבר העצם מאליו" וא"כ ע"כ צ"ל דלר"י עצם הכנסת העצם בפיו הווה מעשה אבל בראב"ד לתו"כ קדושים פרק ז' אות י' שאותה ההנחה לא חשבו כמעשה, "לפי שבשעה שמדבר אינו עושה כלום, ובשעת ההנחה לא נעשה מאותו מעשה כלום עד שישאל אדם ממנו אחר ההנחה והוא משיב הכל ע"י שד בהשבעה".

¹⁰⁰ בלקוטי הלכות למרן בעל החפץ חיים זצ"ל בכריתות ג' א' ובסנהדרין ל"ב א':

¹⁰¹ אבן עזרא ויקרא י"ט ל"א:

¹⁰² לח"מ ע"ז פ"ו ה"א בד' הרמב"ם שיש ידעוני ע"י מעשה ויש בלי מעשה:

¹⁰³ רש"י ויקרא שם:

¹⁰⁴ ר"ש כלאים פ"ח מ"ה, ואו"ז ח"א סי' רפח, בשם ר' מאיר מאשפירא חינוך מ' תקיד בשם ספר מן הגאונים;

¹⁰⁵ רמב"ם שם, ובמאירי שם:

¹⁰⁶ רש"י סנהדרין סה א, ועד"ת ויקרא, ודברים שם, והחינוך מ' תקיד, ורנמ"ה כריתות ג' ב', ושם כתב "והוא העצם מדבר מאליו בלא הקשת שפתיו", אבל בשטומ"ק שם כתב "ואף עקימת שפתיו מדעתו אין בו" משמע אבל עכ"פ מעקם שפתיו:

¹⁰⁷ תפא"י סנהדרין פ"ז מ"ז אות ע' ע"פ לשון הרמב"ם פ"ז שם "וידבר בפיו", ובמאירי שם דס"ל דאין בו ממש כתב "עד שמדבר בפיו דברים לא ידע הוא ענינם":

¹⁰⁸ ראב"ד בתו"כ שם, ר"ש משאנץ שם בשם י"מ:

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

הידעוני חייב מיתה אפילו לא עשה מעשה¹⁰⁹.

יש מהראשונים שכתב שפעולת הידעוני אבדה¹¹⁰ מן העולם¹¹¹

י"א שיש במעשה הידעוני גם משום צד עבודה זרה¹¹². ויש מהאחרונים שכתב שלפי זה דינו כאביזרייהו של עבודה זרה, שיהרג ואל יעבור¹¹³. וי"א דאין בו משום ע"ז. ונ"מ גם שאינו מומר לכל התורה אלא רק לדבר אחד¹¹⁴. וכן נ"מ האם אסור הוא לבן נח.

בגדר האיסור כתבו ראשונים שהוא פרט בכישוף¹¹⁵.

יש מהראשונים שכתבו שדברי הכישוף כולם דברי שקר וכזב הם, ואין להעלות על לב שיש תועלת בהם, אלא הם תוהו והבל שנמשכו בהם חסרי הדעת¹¹⁶ שנאמר (במדבר כג פסוק כג) כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, ונאמר (דברים יח פסוק יד) כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו ההבלים (שם פסוק יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך¹¹⁷ וכתבו אחרונים¹¹⁸ שכל הראשונים חולקים וסוברים שיש בדברי הכישוף ממש, אלא שהתורה אסרתם.

¹⁰⁹ תויו"ט כריתות פ"א מ"ב, ע"פ רמב"ם סנהדרין פט"ו ה"י שלא כתב דוקא ידעוני ע"י מעשה, ועיין לקומי הלכות כריתות ג' א' בעין משפט אות ס' ובסנהדרין אות מ' שכתב להדיא דלא בעי מעשה לחייבו מיתה:

¹¹⁰ אמנם בסור שם משמע דלא אבדה מן העולם מהא שהביא הלכותיה ועיין ברית משה על הסמ"ג סוף ל"ת לו בשם מהר"ש אלגאזי, ועי"ש שלפיכך השמיט השו"ע דין אוב וידעוני, ותמה על הסור שהביאו:

¹¹¹ ועכ"פ אף אם אין בו משום ידעוני ואין בו חיוב סקילה עכ"פ ודאי אסור הוא משום תמים תהיה שאסור לשאול בכלדיים וה"ה הכא:

¹¹² ברמב"ם שם פ"ו ה"ב "וכל אלו מיני עבודת כוכבים הן ואזהרה שלהן מניין שנאמר אל תפנו אל האובות" וגו':

¹¹³ מנ"ח רנ"ה אות ה' גבי אוב וה"ה ידעוני וכנ"ל:

¹¹⁴ ש"ך יו"ד קע"ט ס"ק כ"א בסופו גבי בעל אוב וכנ"ל:

¹¹⁵ רמב"ן עה"ת דברים י"ח ט' ועי' מנ"ח מ' ס"ב שר"ע חולק וסובר שאינם בכלל מכשף:

¹¹⁶ רמב"ם עכ"ם פ"א הט"ז; ובעי"ז באבן עזרא פ"ט פס' ל"א:

¹¹⁷ ודעת הרמב"ן בהשגות בשבחת העשין עשה ח' דזהו עשה בפ"ע ועיין במלבי"ם שם אות ס"ו דכתב דדעת הרמב"ם דאינו צווי אלא משמעו "כספרי שם כשאתה תם חלקך עם ה' אלוקיך" וכו' דהיינו שהוא תנאי שאם תמים תהיה ולא תחקור אחר עתידות "ואף לא ע"י האופן המותר כי תסמוך על ה' כי הוא יכין העתידות עליך לטוב או חלקך עם ההגחה הפרטית":

¹¹⁸ וז"ל בהגר"א בשו"ע יו"ד סי' קע"ט ס"ק י"ג "והוא (הרמב"ם) נמשך אחר הפילוסופיא ולכן כתב וכו' הכל הוא שקר אבל כבר הכו אותן על קדקדו והפלוסופיא הטתו ברוב לקחה לפרש הגמ' הכל בדרך הלציי ולעקור אותם מפשטן וח"ו איני מאמין בהם ולא מהם ולא מהמונם אלא כל הדברים כפשטן

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

יב. בעל אוב אחד המעלה בזכורו ואחד הנשאל בגולגולת מה בין זה לזה מעלה בזכורו אינו עולה כדרכו ואינו עולה בשבת נשאל בגולגולת עולה כדרכו ועולה בשבת

ממעשי האוב – המעלה בזכורו. יש מפרשים¹¹⁹ שהוא מעלה את המת וזכרותו למעלה, ומדבר מאותו מקום¹²⁰ ועולה ויושב תחת זרועות האוב ומקיש עליו בזרועו, וזה נקרא פיתום (או פיטום), לפי שפיו אטום, שאינו מדבר דרך פיו¹²¹, וזהו המעלה בזכורו. וי"א¹²² דמעלה את המת על זכורו¹²³ של בעל האוב, ורגלי המת למעלה. וי"א¹²⁴ דיש שם מכשפות הנקרא זכורין¹²⁵, וזה הוא המעלה בזכורו¹²⁶.

עוד ממעשי האוב – הנשאל בגולגולת. יש מפרשים¹²⁷ שלוקח גולגולת של מת ונותנה תחת זרועותיו של אותו אוב, וכשנשאל בו אדם הוא מקיש בזרועותיו¹²⁸ של אוב על אותה הגולגולת, והוא מדבר בפיו וזהו הנשאל בגולגולת. ויש מפרשים¹²⁹ ששואל גולגולת המוטלת מן המת לארץ, ועונה מה ששואלין אותו ע"י כישוף¹³⁰. ויש מפרשים דהנשאל בגולגולת והמדבר משחיו דבר אחד הוא, שהוא שהוא הלוקח גולגולת המת ומקטיר לה וכו', עד שישמע כאילו קול יוצא מתחת שחיו וכו'.

¹¹⁹ בראב"ד בתו"כ שם

¹²⁰ ולפ"ד גרסי' "והמעלה מזכורו", דהיינו שמעלה הקול מזכרות עצמו:

¹²¹ וכנ"ל דהראב"ד ס"ל דהכל נעשה במת וע"י שד והשבעה, וכאן קולו נשמע מצפצף דהיינו נמוך כיון שאינו מדבר ממקום שבני אדם מדברים, "והיינו דכתיב והיה כאוב מארץ קולך מארץ כלומר מפניו של מטה" (ל' הראב"ד שם):

¹²² רש"י שם ס"ה ב' ד"ה בזכורו

¹²³ ולפ"ד גרסי' "המעלה בזכורו", דהיינו שמעלה האוב על זכורו:

¹²⁴ תוס' שם ד"ה מעלה בזכורו

¹²⁵ דהקשו שם דבבעלת אוב דשאל ודאי לא שייך כפי' רש"י שמעלה על זכורו, כיון שאשה היתה, ולכן פי' דהיינו שם כישוף:

¹²⁶ וכפי' אחד בר"ש משאנן שם בתו"כ:

¹²⁷ ראב"ד שם

¹²⁸ עיי' בלקוטי הלכות כריתות ג' ב', דכתב דהרמב"ם גבי ידעוני בשגנות פ"א ה"ד, כתב "ידעוני במעשה", ואילו גבי אוב סתם הדברים, משמע דלעולם חשיב מעשה:

¹²⁹ רש"י שם ד"ה בגולגולת

¹³⁰ ושאר ראשונים אפ' דפליגי עליה בזה, דס"ל דאוב יש בו מעשה:

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

אין האוב עולה בשבת, וזה דוקא במעלה בזכורו, אבל נשאל בגולגולת עולה כדרכו ועונה בשבת.

אין בהמה עולה באוב¹³¹.

שלשה¹³² דברים אמרו במעלה את האוב, המעלה אותו וראהו ואינו שומע את קולו, השואלו שומע את קולו¹³³ ואינו רואהו, העומדין שם לא רואין אותו ולא שומעין את קולו. ומבואר מכך שהבעל אוב¹³⁴ העושה המכשפות אינו שואל כלל כ"א האיש הרוצה לדעת עתידותיו, הוא בעצמו עורך שאלתו אל הגלגלת וכדומה מההבלים שהבעל אוב העלה בכשפותו, והשואל לבדו שומע קול התשובה, מה שאין הבעל אוב עצמו שומע. גם קול התשובה איננו יוצא מהבעל אוב כ"א מהדבר הנעלה, מן המת שתחת שחיו, והעצם הוא מדבר מאליו.

יש סוברים שכל מה שאמרו במעשה האובות הוא דמיון כוזב¹³⁵, שבעל האוב מטעה את הנשאל שידמה שכך הוא רואה ושומע. וי"א¹³⁶ דהוא כישוף ממש, וע"י השבעות ושדים¹³⁷. אמנם חלילה להאמין שיש כח בבעל האוב להעלות נשמת הצדיק, שהרי בודאי נצטרך בצרור החיים את ה' אלוקיו, אלא כל כוחו רק ב"הבלא דגרמי" שהוא החיות המועט השורה על העצמות לאחר מיתה, עד עת התחייה¹³⁸.

כל אלו¹³⁹ מעשה אוב הן, והעושה אחד מהן נסקל.

¹³¹ מדרש תהלים מזמור י"ט ד"ה למנצח מזמור וז"ל המדרש "ר' אבהו אמר וכו' "ומעלה את האוב וידעוני וזכורו וכל ימות השבת הוא מצליח ומעלה, ובשבת אינו מצליח ואינו מעלה, והבהמה אפילו בחול אינה עולה, לפי שאינה חיה לעתיד לבא:

¹³² תנחומא אמור סימן ד' וכן הביא ברש"י שמואל א' פכ"ח פס' י"ד

¹³³ מבואר בזה שהבעל אוב העושה המכשפות אינו שואל כלל, כ"א האיש הרוצה לדעת עתידותיו: (הכתב והקבלה דברים פ' י"ח פס' י"א)

¹³⁴ הכתב והקבלה דברים פ' י"ח פס' י"א

¹³⁵ ובמאירי שם "וענינו וכו' ומדבר בלאט כפי מה שיזדמן לו בבלבול עד שאינו יודע מהו מדבר, וכח דמיונו מתעורר עד שמי שבה המדמה שלו חזק יבהל לאותם המעשיים ויעיר דמיונו ויראה לו במחשבתו כאלו קול נמוך יוצא מן הארץ וכו':

¹³⁶ פיה"מ להרמב"ם ומאירי סנהדרין שם)

¹³⁷ כ"מ מרש"י סנהדרין הנ"ל בכמה מקומות, וכן בתוד"ה המעלה הנ"ל דס"ל דהוא שם של כישוף, וכ"מ נמי דעת הר"ש משאנן והראב"ד בתו"כ הנ"ל, ובטור יו"ד קע"ט משמע כדבריהם ממש"כ "המעלה מת בכשפיו:

¹³⁸ עין חיים שער כ"ב פ"ב מובא בקונטרס תמים תהיה להר"ר יעקב משה הלל שליט"א פמ"ו עמ' ס"ג:

¹³⁹ רמב"ם שם

¹⁴⁰ המעלה בזכורו, והנשאל בגולגולת, יש חולקים, שהנשאל בגולגולת הוא דורש אל המתים, ואוב זה המעלה בזכורו, ויש אומרים להיפך, שהמעלה בזכורו הוא דורש אל המתים (מחלוקת אמוראים בירושלמי סנהדרין שם).

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

יש מהראשונים שכתב, שפעולת האובות אבדה מן העולם¹⁴¹, וכן פעולת הידעני¹⁴². המדברים¹⁴³ עם הרוחות על ידי תחבולות הקשורות בספירטיזם, יש להסתפק אם אין זה בכלל איסור של שואל אוב. ואף אם אין שם אחד מהאופנים האמורים באוב מדבר בשחיו או בין הפרקים ובין אצילי ידיו או מעלה בזכורו ושואל בגולגולת, מכל מקום לסוברים שמעלה בזכורו הוא שם של כישוף הרי איננו יודעים גדרו של כישוף זה, ושואל אף ספיריטיזם בכלל.

ג. ודורש אל המתים זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה

נאמר¹⁴⁴ בפרשת שופטים (דברים יח פסוק י יא) לא ימצא בך וגו' ודורש אל המתים איזהו דורש אל המתים, זה המרעיב את עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי¹⁴⁵ שתשרה עליו רוח הטומאה¹⁴⁶, ויבא מת בחלום ויודיעו מה ששאל עליו.

ויש אחרים¹⁴⁷ שהם לובשים מלבושים ידועים, ואומרים דברים, ומקטירין קטרת ידועה, וישנים לבדן, כדי כדי שתשרה עליהם רוח הטומאה ויבא מת פלוני ויספר עמו בחלום.

¹⁴¹ שו"ת רבי אברהם בן הרמב"ם סי' כ"ז אמנם בטור שם משמע דלא אבדה מן העולם מהא שהביא הלכותיה, ועיין ברית משה על הסמ"ג סוף ל"ת לו בשם מהר"ש אלגאזי, ועי"ש שלפיכך השמיט השו"ע דין אוב וידעוני, ותמה על המור שהביאו:

¹⁴² ועכ"פ אף אם אין בו משום ידעוני ואין בו חיוב סקילה עכ"פ ודאי אסור הוא משום תמים תהיה שאסור לשאול בכלדיים וה"ה הכא:

¹⁴³ שו"ת דעת כהן סי' ס"ט

¹⁴⁴ הלכות עבודת כוכבים פ' י"א הי"ג

¹⁴⁵ לשון זה "כדי שתשרה" וכו' אינו ברמב"ם, אע"ג דבגמ' הנ"ל הזכירו ל' זה, עיין אנרות משה או"ח ה סימן מ"ג אות ו' דמש"כ כדי שיבוא מת בחלום ויודיעו מה ששאל עליו, הוא פירוש על לשון רוח טומאה שבברייתא לדעת הרמב"ם:

¹⁴⁶ בסמ"ג ל"ת נ"ו "וזה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות, כדי שיבא אליו המת בחלום ויודיעו דבר שהוא צריך לישאל":

¹⁴⁷ שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

כללו של דבר כל העושה מעשה¹⁴⁸ כדי שיבא המת ויודיעו מה ששאל, ואפי' אינו מהמעשים הנזכרים לעיל לוקה¹⁴⁹, ודווקא אם עשה מעשה¹⁵⁰, אבל בלא"ה אסור ואינו חייב מלקות. ונראה דלוקה מכת מרדות.

נראה דאם לא עשה מעשה בדרישתו מן המת, אבל כיוון לעשות מעשיו¹⁵¹ ע"פ מה שהמת מודיעו, גמיהיה חייב. וי"א דבכה"ג אינו חייב, כיון שלא עשה מעשה בדרישתו מן המת.

וי"א דדורש אל המתים זה המרעיב עצמו, והולך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה, ושר של בית הקברות יהא אוהבו ומסייעו בכשפיו¹⁵².

וי"א¹⁵³ דדורש אל המתים, אלו ההולכים אל בית הקברות, ולוקחים עצם אדם מת. ובעבור מחשבתו ושגיונו תראה לו דמות צורות בחלום גם בהקיץ¹⁵⁴.

המדברים¹⁵⁵ עם הרוחות על ידי תחבולות הקשורות בספירטיזם, יש להסתפק¹⁵⁶ שמא יש בו משום דורש אל המתים ואסור.

יש מן הראשונים¹⁵⁷ סוברים שבעל אוב עובר גם משום דורש אל המתים.

¹⁴⁸ נראה שנקט הרמב"ם לשון זה משום דבפיה"מ סנהדרין שם כתב "בעל אוב מפורסם בלשון המקרא מין ממנינים, ולא יתערב לך בדורש אל המתים לפי שדורש אל המתים אינו עושה מעשה בשום פנים". וא"כ הדורש הנזכר כאן בסעיף א' אין חייב מלקות, וזה כוונתו "העושה מעשה", והיינו כעין שנזכר בסעי' ב:

¹⁴⁹ כ"כ בספר תמים תהיה להרה"ג ר' יעקב הלל שליט"א פט"ו עמ' ס"ב וכ"פ אנ"מ שם:
¹⁵⁰ וכמש"כ במנ"ח שם והכלל, אם עושה מעשה לוקין ולכא"ו בלא מעשה יהיה חייב מכת מרדות וכמש"כ הרמב"ם גבי שואל אוב וידעוני שם פי"א הי"ד:

¹⁵¹ היינו לדעת הרמב"ם כמו לגבי שואל אוב וידעוני, ועיין מאירי סנהדרין ס"ח א' מדויק נמי כמש"כ:

¹⁵² כ"פ ברש"י סנהדרין שם ד"ה היינו דורש אל המתים:

¹⁵³ ה

¹⁵⁴ ועיין בסמ"ק קמ"ב דדורש אל המתים כולל הנשאל בגולגלת, ואפ' דזהו כונת האב"ע וגולגולת לאו דוקא, או עצם לאו דוקא,:

¹⁵⁵ שו"ת דעת כהן סי' ס"ט

¹⁵⁶ עיי"ש דכתב דכיון דהשו"ע והרמב"ם ס"ל דאיכא דורש אל המתים (שם הוכיח דהרמב"ם ס"ל בזה כשו"ע) אף במשביע לרוח, א"כ יש לאסור הכא דיש ספק ספיקא לאיסורא. א. ספק אי כהרמב"ם ושו"ע דהוה דורש אל המתים ב. כיון דאיכא מין כישוף הקשור למת הנקרא זכורו, ואין אנו יודעים האידך הוא, ולדעת תוס' סנהדרין ס"ה ב' זהו מעלה בזכורו דאסור משום בעל אוב, א"כ אין להתיר בכה"ג:

¹⁵⁷ ואף על פי שאמרו (סנהדרין ס"ה ב') יש דורש אל המתים שאינו בכלל בעל אוב, מכל מקום בעל אוב הוא בכלל דורש אל המתים: (סמ"ג ל"ת נ"ו)

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

מותר¹⁵⁸ להשביע את החולה לשוב אליו לאחר מיתה¹⁵⁹, להגיד לו את אשר ישאל אותו. ויש מתירין¹⁶⁰ אפי' לאחר מותו¹⁶¹, אם אינו משביע גופו של מת, רק רוחו.

שואל במת אפילו על ידי השבעה, אע"פ שאינו מרעיב עצמו ואינו לן בבית הקברות הוי בכלל דורש אל המתים¹⁶². וי"א¹⁶³ דדוקא אם משביע גופו של מת¹⁶⁴, אבל משביע רוחו¹⁶⁵ אין איסור כלל:

י"א¹⁶⁶ דהדורש אל גופם של מתי גוים¹⁶⁷ ע"י השבעה¹⁶⁸, אין בו משום דורש אל המתים, שאין בהם ממש כלל. וי"א דהדורש אפי' ע"י השבעה אל רוח מתי גוים חייב משום דורש אל המתים, שהם גם בחייהם קרויים מתים.

אם עושה מעשה לדורש אל המת, כגון לן בבית הקברות וכנ"ל, ואינו רק ע"י השבעה, חייב גם אם דורש לרוחו של מת¹⁶⁹.

¹⁵⁸ שו"ע יו"ד סעי' י"ד כ"ב בהג"מ פ"א הי"ג בשם הרא"מ והוא ביראים סימן של"ד, של"ה וז"ל "המשביע את החולה לשוב לאחר מיתה להגיד לו אשר ישאל לו, אין זה דורש אל המתים דדורש אל המתים פירש דורש לגופו של מת, ומדבר ע"י כשוף כגון בעל אוב, אלא שבעל אוב מעלהו מקברו וזה דורש בו בעודו בקברו, אבל דורש לרוחו אין זה דורש שהרוח אינו נקרא מת:

¹⁵⁹ דכיון דכשמשביעו הוא חי לא הוי דורש אל המתים, ב"י שם למסקנא. אבל ליראים שמתיר להשביע לרוח טעמא "דכיון דרוחו בקרבו כשהוא משביעו, לרוח הוא משביע ולא לגוף": וכלשון הב"י שם בדעת הרא"ם:

¹⁶⁰ רמ"א שם

¹⁶¹ הרמ"א בד"מ הכריח כן מהראיה שהביא היראים מברכות י"ח ב' דשמואל אזל לחצר מות, (בית הקברות רש"י שם) לשאול מאביו על מעות היתומים שהופקדו אצלו, ומה שדחה בב"י ראייה זו דאיכא למימר שהיה בהק"ץ ועל ידי שמות, (וכנ"ל הע' י"א) "זה הדיחוי אינו כלום לפי מסקנת הב"י שהביא ר' ירוחם, שכתב שעל ידי השבעה נמי אסור, וא"כ ע"כ צ"ל דמה דעבד שמואל היינו לרוח ולא לגוף כדברי רא"ם עכ"ל":

¹⁶² דעת ר' ירוחם, (ני"ז ח"ה דף קנ"ט ע"ג) והוא לאפוקי דלא נימא דאסור רק בלן בבית הקברות או עושה ע"י כישוף שיבא אליו המת, אלא אפי' ע"י השבעות נמי בכלל הלאו ואפי' שהוא בהק"ץ. (ב"י שם):

¹⁶³ רמ"א שם

¹⁶⁴ הב"י שם הקשה שחילוק זה הוא מגומגם, דאי דורש לגוף המת ממש בלא רוח אטו גוף לחודיה מידי מששא אית ביה, ועיין בתועפות ראם שם שתירץ, שאילו ראה הב"י היראים שפי' "דורש לגופו של מת ומדבר ע"י כשוף" דדורש לגופו, נורם ע"י כישוף לגוף עצמו לדבר:

¹⁶⁵ ובלבוש שם, "ודורש אל רוחו של ישראל, ג"כ אינו נקרא דורש אל המתים, שהרי הוא חי":

¹⁶⁶ לבוש עמרת זהב יו"ד קע"ט סעי' י"ד

¹⁶⁷ הלבוש כתב כן לשיטתו הנ"ל, דהשבעה לגוף ישראל אסור משום כוחות וצורות הטומאה הנכנסין בגוף, ובגוי אין נכנסין:

¹⁶⁸ דע"י מעשה גם בכה"ג לכא' אסור, דמ"ש מדורש לרוחו של ישראל ע"י מעשה, אמנם אפי' כיון דלית בהם מששא א"כ אינו דרישה כלל, וצ"ע:

¹⁶⁹ כ"כ בלבוש הנ"ל "מיהו גם בזה אינו מותר, אלא דוקא בהשבעה שאינו עושה מעשה, אבל העושה מעשה וכו' הוא בכלל דורש אל המתים ולוקה עליו". וכן כתב באג"מ או"ח ה' סי' מ"ג אות ו' מסברא דנפשיה, ולא הזכיר הלבוש:

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

אותן נשים¹⁷⁰, וכן עמי הארצות שהולכין על קברי מתים, וכאילו מדברים עם המתים ואומרים להם צרותיהם, קרוב הדבר שהם בכלל¹⁷¹ דורש אל המתים.

יש מן הגאונים¹⁷² שהיו רוצים לאסור להשתטח על קברי מתים, שלא יהיה נראה כדורש¹⁷³ אל המתים¹⁷⁴. ואין היתר להשתטח על קברי אבות, אלא להתפלל שם לה' במקום קדושה כדי שתהא תפלתו נשמעת¹⁷⁵, או להשתטח על קבר המת לפייסו אם ביזה אותו, אבל כבר החזיקו במנהג זה ואין איסור בדבר. וי"א¹⁷⁶ דההולכים להשתטח על קברי מתים אל ישים מגמתו נגד המתים השוכנים שם, אלא יתפללו לה' שימלא שאלותם בזכות אבותיו או בזכות הצדיקים¹⁷⁷ הנקברים פה.

והאחרונים¹⁷⁸ האריכו להוכיח שאין בזה שום איסור של דורש אל המתים, אפילו כשמבקשים מהמתים שיתפללו על החיים. שכן אמרו (תענית ט"ז א') בתענית צבור על הגשמים שיוצאים לבית הקברות כדי שיבקשו עלינו מתים רחמים¹⁷⁹, וכן אמרו בכלב (סוטה ל"ד ב') שהלך ונשתטח על קברי אבות בחברון, ואמר; אבותי בקשו עלי רחמים¹⁸⁰, ומותר לומר תהא מליץ יושר ותתפלל בעדינו לה' יתברך, דמכיון שאומר

¹⁷⁰ ב"ח יו"ד רי"ז גשר החיים ח"ב) פכ"ו

¹⁷¹ והנה אלו השומים הצועקים למתים ודורשים תשועה מהם, לבד מאשר עוברים על ודורש אל המתים עוברים גם על הלאו ולא יהיה לך אלקים אחרים על פני. (גשר החיים שם, ועיין מש"כ מצות ל"א א):

¹⁷² שם ובש"ך שם קע"ט ס"ק ט"

¹⁷³ באנ"מ או"ח ח"ה סי' מ"ג אות ו' רצה לתלות דין זה באיסור לבקש דבר מהמלאכים. דהש"ך בשם מוהר"ח בתשובה סובר שאסור לבקש מהנשמות כמו שאסור לבקש ממלאכים. והב"ח (ס"ס רי"ז הנ"ל) סובר כסברא שניה, דעדיפי לעניין זה ממלאכים, ולכן שייך לבקשם שיתפללו בעדנו. וכן עיין בגשר החיים ח"ב שם שתלה דין זה באם מותר לבקש ממלאכי השרת שיתפללו בעדנו:

¹⁷⁴ באנ"מ הנ"ל שהאיסור הכא נלמד משום "שאין להפקיע הקרא דודורש אל המתים ממשומו, דהוא איסור גם מלבקש מהמתים שהם יתפללו עבורנו":

¹⁷⁵ ועיין במהרי"ל (מנהגים) הלכות תענית אות י"ח "והמשתטח על קברי הצדיקים ומתפלל אל ישים מגמתו נגד המתים השוכנים שם, אך יבקש מאת השם יתברך שיתן אליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר תנצב"ה":

¹⁷⁶ חכמת אדם כלל פ"ט בשם הב"ח שם

¹⁷⁷ ויכול אף לבקש שיהיה מליץ יושר, ויקבל הקב"ה מליצתו ותפילתו של הצדיק המונח כאן, אשר ימליץ ויתפלל בעדנו. ומתוך כך מתעוררת הנפש של המנוח החופפת מעל הקבר, ומודיע לנשמה למעלה להמליץ ולהתפלל. (גשר החיים ח"א פכ"ט אות ט' עמ' ש"ט):

¹⁷⁸ עי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' רצ"ג ודרכי תשובה סי' קע"ט ס"ק לו. ועי' בארוכה בס' גשר החיים להרי"מ טוקצינסקי ח"ב פכ"ו. גשר החיים פכ"ט אות ט' עמ' ש"ט

¹⁷⁹ "למה יוצאין לבית הקברות, פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא, חד אמר הרי אנו חשובין לפניך כמתים, וחד אמר כדי שיבקשו עלינו מתים רחמים, מאי בינייהו איכא בינייהו קברי עובדי כוכבים:

¹⁸⁰ "אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים, והלך ונשתטח על קברי אבות. אמר להן אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים":

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

לו שיתפלל להיות"ש הרי אין זו מגמה למת עצמו, אלא כמו שמבקשים מצדיק חי¹⁸¹ שיתפלל בעדו, אבל להתפלל למת עצמו שיענהו לכו"ע אסור.

יש נוהגין¹⁸² לטעום מעט קודם שהולכים על בית הקברות, מחשש שארז"ל דורש אל המתים זה המרעיב עצמו ולן בבית הקברות, ועכ"פ לא יסעוד.

מה שיש שנהגו¹⁸³ שבזמן עצירת גשמים או לכל צרה וישועה לוקחים חמש או שש בני בקר, ומוליכים אותם על קברי הצדיקים שיש להם בבית הקברות, ושוחטים על כל מצבה בן בקר א', ואח"כ מתפללים על המטר, ואומרים י"ג מידות, ותוקעים בשופר, וחוזרין לשלום ומחלקים הבשר לעניים, יש בו משום לתא דע"ז, ודורש אל המתים ואסור למיעבד הכי.

יד. מעונן רבי שמעון אומר זה המעביר שבעה מיני זכור על העין וחכמים אומרים זה האוחז את העינים רבי עקיבא אומר זה המחשב עתים ושעות ואומר היום יפה

נאמר בפרשת¹⁸⁴ שופטים (דברים יח פסוק י יא) לא ימצא בך וגו' מעונן הוזהרנו שאסור לעונן אע"פ שלא עשה מעשה, אלא שהודיע אותן הכוזבים שהכסילים מדמין שהן דברי אמת ודברי חכמה.

השואל¹⁸⁵ למעונן ועשה מעשה לוקה¹⁸⁶, ואפי' שאל למעונן גוי.

¹⁸¹ ועיין מנח"י ח"ח סי' נ"ג שכתב דמטעם זה יש ענין להניח פיתקאות (קויטליך) על קברות הצדיקים כמו שנותנים לצדיק בעודו חי, דגם לאחר מיתה נקרא חי:

¹⁸² אלף המגן על המטה אפרים תקפ"א ס"ק ק"ט

¹⁸³ שו"ת רב פעלים יו"ד סימן ל"א

¹⁸⁴ הלכות עבודת כוכבים פרק י"א ה"ח – ט'

¹⁸⁵ דרכ"ת ס"ק א' בשם מנחת חינוך מצוה ר"נ אות ב' ובערך לחם למהריק"ש כתב דלא חמיר כולי האי אם אין שואלים למעונן עצמו אלא למי ששאל ממנו [דרכ"ת שם]

¹⁸⁶ ז"ל המנ"ח שם "ועיין עוד שם בספר הנ"ל [משנת חכמים] שמפלפל בשואל למנחש ולמעונן אם השואל עשה מעשה אם מלקין השואל, עי"ש שהביא דעת הרש"ל ולחם משנה דמלקין השואל אם עשה מעשה, ופלפל בזה ודעתו דהשואל ג"כ חייב מלקות במנחש ובמעונן עי"ש, ואפילו אם שאל לגוי המנחש ומעונן. וגם נראה מבואר, דחוץ מלאוין הללו עובר ג"כ על לאו ובחוקותיהם, ועל עשה דתמים תהיה. וכתבתי רק לעורר, השי"ת יעזור לי לברר וללבן. ולדעת הרב המחבר [במצוה צ"ד ועוד] דלאו שאפשר לעבור בלי מעשה אין לוקין אף אם עשה מעשה, מכל מקום כתבתי לעיל כמה פעמים [מצוה י"א אות ד'] בשם השער המלך, דאם הדבר הזה שעושה אי אפשר לעבור בלא מעשה מודה הרב המחבר דלוקין. ואם המנחש בעצמו אינו עושה מעשה, רק השואל עושה מעשה על ידי דיבורו, אי נימא דהנשאל גם כן לוקה אף דאין עושה מעשה כיון דעל ידי דיבורו איתעביד מעשה כמו חסמה בקול, עיין במשנת חכמים שם".

תרימות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

מעונן¹⁸⁷, יש בו שלש משמעויות¹⁸⁸. א. לשון עונה. אלו נותני עונות, ב. מלשון עין, אלו אוהזי העינים ג. מלשון ענן, שהוא מביט בעננים¹⁸⁹, ובדמותם, ובתנועתם.

נותני עונות, י"א שאומר עונה פלונית יפה להתחיל ולהצליח¹⁹⁰, וכן המחשב השעות והעתים לומר, יום פלוני ושעה פלוני, יפה לצאת לדרך.

וי"א¹⁹¹ שאלו נותני עתים החוזים בכוכבים. שאומרים באצטגנינות¹⁹² דהיינו חכמת המזלות, יום פלוני טוב, יום פלוני רע, יום פלוני ראוי לעשות בו מלאכה פלונית, שנה פלונית או חדש פלוני רע לדבר פלוני, וכל העושה מפני האצטגנינות, וכיון מלאכתו או הליכתו באותו העת שקבעו הוברי שמים, דהיינו חוזי הכוכבים¹⁹³, הרי זה לוקה, שנאמר. (ויקרא יט פסוק כו) וְלֹא תַעֲוֹנוּ.

¹⁸⁷ טור יו"ד קע"ט

¹⁸⁸ ברבינו בחיי על שם פסוק י' "מעונן, יש בו שלש משמעויות, לשון עונה, לשון עין, לשון ענן, עונה הוא שדרשו רז"ל ר' עקיבא אומר מעונן אלו נותני עונות שאומר עונה פלונית יפה להתחיל, וחכמים אומרים אלו אוהזי העינים, ויש שפירש מעונן שהוא מביט בעננים, ובבעלי התוספות שם "מעונן איכא למימר אוהזי העיני" ומעונן לשון עין וי"א מעונן בודק בשעות ואומר שעה זו יפה לצאת לדרכים זוהי לשון עונה ואיכא מאן דאמ' זה המעביר שבעת מיני זכור על גב העין"

¹⁸⁹ באבן עזרא ויקרא פ"ט פס' כ"ו "והנכון בעיני מגזרת ענן כי ידוע כי יש מי שיעונן שיסתכל בעננים ויתכן להיות תעוננו מפעלי הכפל כמו תסובבו כי מצאנו ועוננים כפלשתים כי יתכן היותו מבנין הכפול והעד ומעונן ומנחש". וכן ברמב"ן דברים שם פס' ט' "והזכיר בפרט, מעונן והוא היודע בעננים"

¹⁹⁰ "שמדברי רבינו [הטור] נראה דמחשב עתים ושעות לא ברירא ליה דבדרך אצטגנינות קאמר" [ב"י שם] וכרש"י סנהדרין דף ס"ה ב' ד"ה המחשב עתים ושעות – "לשון מעונן כמו בעל עונות, שמבחי' את עונה ואומר היום יפה לצאת לדרך ויצליח, למחר יפה ליקח מקח וישתכר בו הלוקחו" ודלא כהרמב"ם לקמן דמעונן היינו ע"פ אצטגנינות דוקא: וכן נראה דעת החינוך מצוה ר"נ ואינו ע"י אצטגנינות אלא מעורב בו כישוף ואינו כישוף ממש דא"כ הוזה בכלל מכישף ואינו לוקה משום דהוזה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כמש"כ בחינוך שם ולכאורה הרמב"ן ע"כ ס"ל כדיעה זו דהא נותני עתים החוזים בכוכבים לדעתו אין איסור משום לא תעוננו אלא רק משום "תמים תהיה" וא"כ ע"כ מעונן הוא כדברי הטור אמנם ברמב"ן בחומש פי' דמעונן אלו הם החוזים בעננים וא"כ אפ' דבכה"ג שכתב הטור אינו אסור אמנם לכאור' אין נ"מ דכל שאינו אמת יש בו משום זה ומה לי אם מחשב העיתים או מחשב ע"י עננים וצ"ע ועיין בדרשות הר"ן – הדרוש השנים עשר "מעונן הוא העושה מעשיו בבחירת הימים משמע דס"ל כדעת הטור ועי"ש בדרוש האחד עשר דס"ל דאף החוזים בכוכבים הוזה מעונן וכרמב"ם וא"כ הוא ממש דעת הטור.

¹⁹¹ דעת הרמב"ם דאין ממש בכל זה וכמש"כ בפיה"מ ע"ז פ"ד מ"ז " ואמנם אני אומר זה ... עד כי הטובים החסידים מבני דתנו חושבים שהם דברים אמתיים אלא שהם אסורין מצד התורה בלבד ואינם יודעים שהם דברים בטלים כוזבים ונצטוונו בתורה שלא לעשותם כמו שהזכירה על ... יש בו מקום תועלת ותקון אמונה, לפי ששגוען בני אדם בכוכבים והצלמים, ר"ל הטלאסמס אינו דבר מועט וכבר יצאו מן התורה פעם אחת בשביל מה שהיו מאמינים אותם מאמתתם" וכ"ד המאירי סנהדרין ס"ה א'

¹⁹² והטור ס"ל כדיעה זו נמי שהביא את דברי הרמב"ם האלו ועיין ב"י שם וכ"ד הר"ן בדרשותיו וכנ"ל

¹⁹³ כ"פ במגיה בפרישה שם ע"פ פס' בישעיה פמ"ז פס' ח"ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

וי"א דזה אינו מעונן¹⁹⁴, ומותר לשמוע להם ולהאמין דבריהם, שזו חכמה גדולה וגזירה שגור הקב"ה מששת ימי בראשית, להנהיג עולמו בכך¹⁹⁵. אלא שפעמים הקב"ה עושה נס ליראיו לבטל מהם גזרת הכוכבים¹⁹⁶.

ומיהו רבותינו ז"ל הזהירו לבל ישים אדם מחשבתו באלו הדברים, ויתלה אדם עצמו במי שאמר והיה העולם, והוא ברחמיו יציל עבדיו מפגע רע, ואמרו על זה¹⁹⁷ מנין שאין שואלין בכלדיים, דהיינו חוזים בכוכבים, תלמוד לומר¹⁹⁸, (דברים יח פסוק יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך.

ויש שמחלקים¹⁹⁹ וסוברים שאצטגנינים שמקטירים לכוכב, או שמאמינים שרוח נבואה²⁰⁰ באה להם מכחם, הם עובדי עבודה זרה גמורה, וכשהם אומרים שהדבר ישתנה לפי דיבוק הכוכבים זה בזה, כמו בהיות הירח במזל פלוני וכיוצא, הרי זה בגדר כישוף ומעונן, אבל כשהם אומרים מה שהגלגלים והמזלות פועלים בנבראים התחתונים באופן קבוע²⁰¹, כגון שזה המזל מושל ביום פלוני ובמקום פלוני, והלבנה

¹⁹⁴ אבל אם קובע בהם סימן לעצמו לנחש בהם עובר משום לא תנחשו לדעת הרמב"ן ולדעת הנמקו"י סנהדרין שם אין עובר אא"כ קבע בלא להכיר חכמת הכוכבים אלא סתם קביעת סימן בעלמא.

¹⁹⁵ שו"ת המיוחסות לרמב"ן סי' רפ"ג ונמוק"י סנהדרין מ"ז ב' ד"ה ת"ר ובדרשות הר"ן – הדרוש האחד עשר ס"ל דאע"ג שיש בזה ממש עכ"פ אסרתו תורה ... שהתורה אסרה אותם הענינים כלן ואע"פ שאפשר שימשך מהם תועלת, מפני שהשמוש בדברים ההם יביא לרומם הכוכבים ולגדלם ויהיה אפשר שימשך מזה שיעבדם. ¹⁹⁶ והם מן הנסים הנסתרים שהם בדרך תשמיש של עולם שכל התורה תלויה בהם לפיכך אין שואלים בהם אלא מהלך בתמימות שנאמר (דברים שם) תמים תהיה עם יי' אלהיך על כן יתפלל כל חסיד לבטל ממנו גזירת המזל, כי מאת אדון הכל בא הכל, ובידו לשנות ולעשות כחפצו, ואם ראה בהם דבר שלא כרצונו עושה מצוה ומרבה בתפילה, אבל אם ראה באצטגנינות יום שאין טוב למלאכתו, נשמר ממנו ואינו סומך על הנס וכסבור אני שאסור לבוא נגד המזלות ולסמוך על הנס רמב"ן שם

¹⁹⁷ פסחים קי"ג ב' ועיי"ש ברש"י דפי' כלדיים "בעלי או"ב אבל בראשונים השינו עליו וכמש"כ תוד"ה כלדאי שבת קנ"ו ב' "סוגיא משמע דהיינו חוזים בכוכבים ולא כמו שפירש"י בערבי פסחים ועוד קשה דבהדיא כתיב אל תפנו וגו' ובספרי דרש מנין שאין שואלין בגזירות שנאמר תמים תהיה וגורל וחזוה בכוכבים חדא מילתא היא".

¹⁹⁸ דברים פ"ח פס' י"ג

¹⁹⁹ מאירי סנהדרין סח.

²⁰⁰ וז"ל המאירי שם "וכן היו להם בעניני הכוכבים שהיו מאמינים שרוח נבואה באה לה מכחם ועושין להם צלמים לעבדם ויש כת אחרת שהם נקראים מזילי הכחות והיו מקטירים לאיזה כוכב בשעות ידועות היו מזילים בהם כח הכוכב להגיד עתידות ואלו השנים ע"ז גמורה והעושים צורות בשעות ידועות והיו עושין צורה כמוה מאחד מיני המתכות שהיה ראוי לה אם זהב אם כסף ומיחדים אותן לחליים ידועים או לשאר דברים עד שעושין מזה צורה לרוב החליים ואחריהם כת רביעית יגזרו ממהלכותיהם איזה עת ראוי ללקט הזרעים ולאסוף התבואות ושאר הצמחים ואם נלקטו ביום ההוא או בשעה ההיא מה יועילו ואיך יועילו וכל אלו הם בודאי בכלל האיסור"

²⁰¹ וז"ל שם "יש דברים שכח הכוכב נגלית פעלתו בדברים התחתונים בקצת דברים שהעושה אותם באותה שעה ניוזק והוא אצל בני אדם כדבר טבעי והוא שראינו לרבותינו במסכת שבת קכ"ט ב' שהיו מזהירים שלא להקיז דם בשני וחמישי ולא בשלישי ואמרו שם בשלישי מאי טעמא משום דקאי מאדים בזויה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

בחדשה, מוספת במים ומלחלחת בארץ עד שגורמת הפסד בחיתוך העץ הנחתך באותה שעה, אין בזה איסור, ואינו אלא כאומר נעשה דבר זה בחצי היום כשתהיה השמש בתגבורת.

מעונן מלשון עין, אלו אוהזי העינים²⁰² שאוהז את העינים. וענין זה הוא מין גדול מהתחבולה, יחובר אליה קלות היד, וגבורת מהירותה, עד שידמה לבני אדם שיעשה המתחבל עינים של פלא, כלומר דברים שהם חוץ מן הטבע, כמו שיעשו תמיד המשתדלים בזה, שיקחו חבל, וישימו אותו בכנף בגדם לעיני אנשים ואחר כן יוציאוהו נחש, וכן ישליכו טבעת באויר, ואחר כן יוציאוהו מפי אחד מהעומדים לפניהם, וכיוצא בעינים אלו רבים, ומדמה בפני הרואים שעושה מעשה תמהון והוא לא עשה²⁰³, והרי זה בכלל מעונן ולוקה. וי"א²⁰⁴ דאין בו אלא איסור, ואינו לוקה. וי"א²⁰⁵ שאם עשה אחיזת עינים ע"י כישוף אינו לוקה, ואין לוקה אלא אם עשה ע"י קלות התנועה²⁰⁶.

²⁰² רמב"ם שם וחינוך ר"נ ובתר' יב"ע דברים שם "חרורי עינים" ועיי"ש במפרש דפי' אחיזת עינים:

²⁰³ בב"י ביאר שמ"ש והוא שיראה שעשה והוא לא עשה אינו רוצה לומר שלא עשה מעשה כלל אלא היינו לומר שאותו מעשה תמהון שנראה לבני אדם שעשה לא עשאו באמת אלא שנדמה להם כך אבל ודאי שהוא עשה שום מעשה עד שאחו עיניהם להדמות להם כך ומאחר שיש בו מעשה בדין הוא ללקות עליו שנים אחד משום מעונן ואחד משום מכשף דתרווייהו איתנהו ביה וכו' אלא שנפטר ממלקות דמכשף מפני שהוא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית ועיין שו"ת מהרי"ק סימן ע"ו מה שתי' ובס"ז שם

²⁰⁴ דעת המור שם

²⁰⁵ שו"ת הרמ"א סי' ס"ז

²⁰⁶ "הנה בגליון יו"ד דדפוס ווילנא נעתק על הגליון קצת מתשובת הרמ"א שהוא הרב, ואיתא שם בשם מהר"ם מלנדא שיש חילוק בין אחיזת עינים שלא ע"י כישוף לאחיזת עינים בכישוף. והביא הרמ"א בתשובה הנ"ל שמהרש"ל ביטל דבריו. אבל בתוך דברי מהרש"ל איתא שהחילוק שהחילק מהר"ם מלנדא היה דעל אחיזת עינים בלא כישוף לוקה ועל אחיזת עינים בכישוף אינו לוקה. ומסיק הרמ"א שגם הוא האריך שאיכא תרי עיני אחיזת עינים, וע"ז דשלא בכישוף לוקה וע"ז דבכישוף אינו לוקה. אבל כד מעיינינן בזה שכתב בשם מהר"ם מלנדא, משמע תרווייהו שלא בדרך טבעי הידוע והמובן להאדם בשכלו אלא בדרך שלא מובן. אבל האחד לא נעשה במעשה כשפים שהוא בכח הטומאה ולחשים ומעשה שדים, אלא ג"כ באיזה מעשה שמועיל להעשות מה שעשה, ואומרים שכך הוא ענין טבעי אף שלא מובן לאינשי, וכמו שענין המשכת כח המאגנט שמושך ונמשך שהוא ענין טבעי ולא מובן מעמו (דוגמה זו הביא הרשב"א בשו"ת חלק א' סימן ט', סימן ת"ח, וסימן תי"ג, וחלק ה' סימן קפ"ה, ושו"ת המיוחסות לרמב"ן סי' רפ"ו). שלכן שייך מה שהקשה מהרש"ל על מהר"ם מלנדא הרי לא נביא הוא שגילה לו סוד הפעולות האלה כי כל אחיזת עינים היא על ידי כישוף. והרמ"א השיב, ומש"כ מי הוא נביא – סוד ה' ליראיו. הרי מפורש ששני העניינים הם דברים שאינם טבעיים ולא מובנים, אך האחד הוא במעשה כישוף שהוא בשמות הטומאה ובשדים וכדומה, והאחד הוא ג"כ בדברים ומעשים בעלמא אבל לא שייכי לכישוף. ועיין אג"מ יו"ד ד י"ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

וי"א²⁰⁷ שיש ג' מיני אחיזת עינים א. מי שאוחז העינים ע"י עישונים והקטרות או נרות דולקות, ואין בהם מצד כישוף, חייב מלקות משום מעונן. ב. ומי שאוחז העינים ע"י כישוף בהשבעת שדים²⁰⁸ או מלאכה אחרת, אפי' עושה מעשה אין חייב²⁰⁹: ג. שעושים דברים זרים על דרך תחבולה או מהירות או קלות ידים וכיו"ב, שנראה כאילו אחז את העינים, והוא לא אחז אותם, אין בו איסור תורה,²¹⁰ אלא שהוא גונב דעת הבריות.

י"א²¹¹ שאותן הבדחנים שעושים כדברים אלו על החתונות, ונקראין "טאשין שפילער" עוברים בלאו דאורייתא, והמצוה לעשותן עובר משום "לפני עור", ולכן מי שבידו למחות צריך למחות, וכל שכן שאסור להסתכל ולראותם. אבל אם הוא גוי שעושה²¹², מותר לראות. וי"א²¹³ דאין שייך לאסור להבדחנים רק אם יאמרו שעושים זה באיזה לחשים, אף שהם לחשים שאינם ע"י כישוף, דהוא אחיזת עינים. או אם יאמרו שהוא עושה דבר פלא, באיזה כח עליון, וכדומה. אבל אם הוא באופן שמגלה להם במפורש שעושה זאת בתחבולות וזריזות ידים, אין בזה משום מעונן, כיון שהכל יודעים שהוא מלומד בכך²¹⁴, ואפילו משום גניבת דעת ליכא כיון שיהיה ידוע ומפורסם שהוא מצד

²⁰⁷ שו"ת רדב"ז ח"ה ללשונות הרמב"ם סי' אלף תרצ"ה (תקפ"ה) ועיין ל"ת ל"ד

²⁰⁸ קצת צ"ע דבמצודת דוד להרדב"ז מצוה ס"א, כתב "אבל רחוק אצלי לקבל שתחייב התורה מלקות על התחבולה וקלות הידים אבל הוא מפעולות השדים וכו' וכבר הארכתי בתשובה וכו' והכא כתב דאין חייב על פעולות השדים

²⁰⁹ דזה הוה מכשף וכמש"כ הרמב"ם ה"ט דולאו זה ניתן לאזהרת מיתת בי"ד ואין לוקין עליו ואפי' התרו בו משום מעונן אין חייב דזה אינו מעונן אלא מכשף

²¹⁰ ואע"פ שנראה מלשון הרמב"ם ז"ל בספר המצוות שכל האוחז את העינים אינו אלא מהירות הידים ותחבולות וכו', ומ"מ הוא ז"ל אוזיל לשיטתיה דס"ל שהכל הבל ואין שם לא אחיזת עינים ולא כישוף אלא הכל תחבולה, אבל האמת הוא שיש מעשה כשפים ומעשה שדים ומעשה אחיזת עינים בפועל שאל"כ לא היה הכתוב מחייב מיתה למכשף וכו', ומ"מ מודה אני שיש איסור גניבת הדעת וכו' והחרטומים במצרים ודאי היה ע"י שדים ולא יעלה על הדעת שהיה רק ע"י קלות התנועה. רדב"ז שם

²¹¹ חכמת אדם כלל פ"ט סעי' ו'

²¹² ועיין בשו"ת יביע אומר ח"ה יו"ד סי' י"ד וז"ל "ומ"מ נראה שאם הקוסם הלוח גוי יש להקל, כיון שאינו אלא אוחז העינים, וכמ"ש החכמת אדם ובקיצור ש"ע שם. ואף שהמהר"ם שיק (במצוה רנ"א) חוכך בזה משום לפני עור, לר"ש (בסנהדרין נו"ד) דב"נ מצווה על הכישוף, וכ' בסדר למשנה שכן הלכה, וא"כ יש להחמיר גם בגוי. ע"ש. ולפע"ד הרי מלבד שהרבה פוסקים סוברים שבי"ע לא נצטוו אלא על ז' מצות בלבד וכמ"ש בחזון איש (זרעים, הל' בלאים סי' א סוף אות א), הרי גם להרמב"ם י"א דלא קי"ל כר"ש, וכמ"ש הלח"מ (פ"י מה' מלכים ה"ו). ובצירוף ד' הרדב"ז כאן נ"ל שיש להקל. והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק אמן".

²¹³ אגרות משה יו"ד ד' סי' י"ג, דברי יציב יו"ד סי' נ"ז

²¹⁴ וז"ל באג"מ שם "וזהו ודאי דבר תמוה שיהיה שייך איסור למי שמבטו בקלות התנועה ביותר שיהיה מתנהג כפי קלות תנועה שלו. והא אחים שלחו לנפתלי למצרים להביא שמר מכירה מעשו ליעקב על חלקו במערת המכפלה (סוטה י"ג א') הרי דהיה מותר. וגם שמשון היה מותר להשתמש בגבורתו המשונה שלא שייך זה כלל להיות באינשי, שהיה ודאי דבר תמוה לאינשי... זהו מה שאמרתי בזה דרך הלימוד. אבל לא היה הדבר יצא ממני בהוראת שאלה למעשה, שאין איסור באחיזת עינים על ידי קלות התנועה וכדומה, כי בכל אופן אם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

קלות התנועה וכדומה, שהוא מעשה טבעי²¹⁵ ולא שייך לכשפים ואין בזה שום איסור²¹⁶

עונן מלשון ענן, שהוא מביט בעננים²¹⁷, ובדמותם, ובתנועתם, ומייעץ על פי זה או קובע דרכיו עהל פיזה ואסרתו תורה.

אין שואלין מהחוזים בכוכבים²¹⁸ המודיעין על פי מבטי הכוכבים גם ענייני עתידות, כיון שמורה בכך שיבואו הדברים מכל מקום, וכאילו אינם תלויים בתפלה וזכויות.

אולם אם לא שאל²¹⁹, והודיעו לו דבר מסויים, צריך לחוש לדבריהם ולא לסמוך על הנס, דאם הודיעו לו יום או שעה קשה מזל, ישמר ממנו. ואם הודיעו לו גזרה רעה שגזרה עליו, מרבה בתפלות וזכויות לבטל הגזרה ולשנות המזל

משקר העושה זה ואומר שעושה דברים שלא כדרך הטבע הרי יש לאסור, דהא יכול להטעות האינשי אחריו להחזיקו לאיש בעל מופת, ואינש כזה הוא ודאי איש שאינו ראוי ללמוד ממעשיו אף בשלא היה משקר, וכ"ש כשמשקר.

²¹⁵ והרי זה כמפליג בספינת אויר ושאר ענינים של פלא שהומצאו בזמנינו ודו"ק. דברי יציב שם
²¹⁶ "אבל שייך רק לדון להתיר לברחנים שעושין ענייני אחיות עינים על חתונות באופן שיהיה ידוע ומפורסם שהוא מצד קלות התנועה וכדומה, שהוא מעשה טבעי ולא שייך לכשפים. והחכ"א (כלל פ"ט סימן ו') משמע שאוסר גם באופן זה משום סברת הב"ה, שקצת משמע שהסכים לו גם הש"ך, אבל אם אומרים שעושים בדרך טבעי, וכן הוא ידוע ומפורסם, איני רואה בזה שום איסור. אבל עכ"פ להוראה למעשה לא בא לידי עניין זה ולא שמעתי שבכאן עושין ברחנות בכלל. ובמקצת מקומות שנודמן שהייתי על חתונות שהיה שם ברחן, לא נתעסקו בדברים כאלו. ולכן לא נשמע ממני זה אלא בלימוד ולא למעשה, אף שלא מסתפקא בהלכה. ואם היה בא למעשה הייתי משתמט מפני כבוד רבותינו האוסרין. ואם לא היה אפשר להשתמט הייתי מורה בדרך טבעי, וידוע ומפורסם שהוא דרך טבעי, שמותר" (אג"מ שם).

²¹⁷ באבן עזרא ויקרא פ"ט פס' כ"ו "והנכון בעיני מגזרת ענן כי ידוע כי יש מי שיעונן שיסתכל בעננים ויתכן להיות תעוננו מפעלי הכפל כמו תשובו כי מצאנו ועוננים כפלשתיים כי יתכן היותו מבנין הכפול והעד ומעונן ומנחש". וכן ברמב"ן דברים שם פס' ט' "והזכיר בפרט, מעונן והוא היודע בעננים"

²¹⁸ ביו"ד קע"ט סעי' א' דעת הרמ"א דהוא משום "תמים תהיה" ודעת המחבר לא נתפרש אם הוא משום לא תעוננו וכדעת הרמב"ם, הנ"ל או משום תמים תהיה וכדעת הרמב"ן ואפשר שכוונת הרמ"א לפרש כן בכוונת המחבר. ואולי דהוא משום דלא נקט בלישניה לשון איסור, אלא נקט לשון ד"אין שואלים", בלישניה דגמרא דפסחים, ושם מפורש דהוא משום תמים תהיה. וכן מסתבר בכוונתו. וכ"נ להוכיח מהא דכלל המחבר "אין שואלים בהזויים בכוכבים ולא בגורלות" וגורלות לא מצינו דנאסר אלא משום תמים תהיה וכמש"כ תוד"ה כלדאי שבת קנ"ו ב' בשם ספרי דדרש "מנין שאין שואלין בגורלות שנאמר תמים" וכן הבין הרד"ף בספרו ספרי דבי רב בכוונת מרן, ולכן הקשה עליו למה פסק כנגד הרמב"ם ודעימיה, והנה לשיטה זו דהשואל עובר משום תמים תהיה, פשוט שאינו לוקה עיין קונט' תמים תהיה מובא לקמן

²¹⁹ ב"י שם בשם הרמב"ן דרכ"ת ס"ק א'

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

וכן אין²²⁰ לחקור אחר הימים שמסוגל בהם המזל יותר מאחרים, אבל במה שהוא יודע שהוא כנגד המזל לא יעשה, ולא יסמוך על הנס. ולכן נהגו שאין מתחילין²²¹ ביום ב' וביום²²² ד', אבל לדבר מצוה²²³ מותר

מותר לחקור²²⁴ ולדעת עניינים טבעיים, ומדות ותכונות וסימני הצלחה ע"פ המזלות, כדי להשתדל בתיקונו ולהשמר מנסיונות, ולכוין דרכיו על פיהם, ואין בזה משום חשש שיעבור על – "תמים תהיה". אולם לדעת הרמב"ן יותר טוב לא להתעניין בדברים אלו כלל, וחסידי יקרא.

טו. מנחש זה האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו בנו קורא לו מאחריו עורב קורא לו צבי הפסיקו בדרך נחש מימינו ושועל משמאלו

נאמר בפרשת שופטים (דברים יח פסוק י) לא יִמָּצֵא בְךָ וגו' וּמִנְחֹשׁ וגו', הוזהרנו בזה שאין מנחשין כגוים²²⁵, וכל מי שיעשה מעשה על פי הנחש לוקה, שנאמר, (ויקרא יט פסוק כו) " לא תִנְחֹשׁוּ .

כיצד הוא הנחש²²⁶ כגון האומר: פתי נפלה מפיו, או מקלי מידי, וצריך לדאוג היום מהיזק, או בני קורא לי מאחרי, או שצבי הפסיקו בדרך, שהיה הולך ממזרח למערב, והצבי הולך מצפון לדרום והפסיק דרכו, או שעבר נחש

²²⁰ ברמ"א שם סעי' ב' ודרכ"ת שם ס"ק י"א

²²¹ שהכוכבים הצומחים בהם הם קשים. ט"ז שם ס"ק א'

²²² ועיין בדרכ"ת שם ס"ק י"ב בשם שירי ברכה דהגם שיש להקל ביום ב' ביום ד' ראוי לזהר והביא שם מהרע"מ סו"פ עקב שאין לסיים ביום ד' ועיי"ש שאם התחיל באיזה דבר אפי' הסרת המונע כפינו המקום כדי לבנות או קיצת האילן ביום קודם יוכל להתחיל ביום ב' וד' הסרת המונע נמי התחלה הוא ועיי"ש דכתב בענין מה שנהגו לא להתחיל באנ"ה לחודש דמאן דלא קפדינן לא קפדינן בהדיה ויש להסתפק אם ה"ה נמי בענין יום ב' וד' כיון דלא הוזכר זה בשו"ע ועיין בט"ז שם ס"ק ב' ובדברי יציב יו" ס' נ"ח

²²³ וכ"ש לעשות נישואין ומשנה שלימה שנינו ריש כתובות בתולה נשאת ליום הרביעי שם

²²⁴ קונט' תמים תהיה להר"ר יעקב הלל שליט"א פ"ז

²²⁵ רמב"ם הלכות ע"ז פרק יא הלכה ד"א ע"ג דקרא לא תלה בגוים, כמו בחוקותיהם לא תלכו מ"מ אמר כגוים לאפוקי ניהוש דבית ותינוק ואשה דמותרין" [מהר"ז זק ההיאור לסמ"ג ל"ת נ"א] והר"י מקרמניץ ביאר שם "לכך נקט עכו"ם אם אתה מאמין בם כעכו"ם שעושין דבר זה ומאמינים בם אסור לאפוקי אם אתה עושה סימן זה שאינו מאמין בם מותר"

²²⁶ "ומלת מנחש מנסה כמו נחשתי ויברכני ה' כי נחוש בצורות ובמקלות ובמעשים ובתנועות ובימים ושעות". [אבן עזרא ויקרא פ' י"ט פס' כ"ו]

תרומוות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

מימינו או שועל משמאלו, והוא סימן רע הוא לו, או שאומר הואיל ועבר שועל מימיני איני יוצא מפתח ביתי היום שאם אצא יפגעני אדם רמאי, ולמי שאירע לו אחד מאלו עושה ממנו נחוש שלא לצאת לדרך, או שלא להתחיל במלאכה שאומר אם אלך אין חפציי נעשים. כל כיוצא בדברים האלו הכל אסור, וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו לוקה. ויתבאר עוד להלן דף סו. בעזה"ת.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

